

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

A. Luiga, J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief.

Sisu:

Jans, J.: Kogukonna-, asutiste- ja erarendimaade korraldamise seadus, lk. 33—40. — Lüis, A.: Vallasemade ja nende laste kaitseks, lk. 41—45. — Kaznelson, W.: Varanduse üürimise lepingu ülesütlemine, lk. 45—49. — Depmann, J.: Tingimisi süüdlasekõistmine (Järg), lk. 49—52. — Riigikohtu tegelus, lk. 52, 58—64. — Riigikohtu 1926. a. tegevuse aruanded, lk. 53—57. Lisa: Riigikohtu otsused 1926. a., lk. 17—32. (saadetakse tellijatele „Oigusega“ nr. 3).

Kogukonna-, asutiste- ja erarendimaade korraldamise seadus, rahva suus „popsiseaduse“

nime all tuntud, on seadusandlik teos, mis praegu elluviimisel ja seejuures palju lahk-arvamisi tekitab, nii et tema õigusteoreetiline analüüs otse hädatarviline. Alljärgnevates ridades katsun seisukohta võtta nende küsimuste suhtes, mis „popsiseaduse“ alal minu praktikas esile kerkinud, ilma et ma lubadust võiks anda ainet kõigeekülgselt käsitada.

Sissejuhatuses pean tähendama, et kõne all oleva seaduse juriidiline hinnang raskustega seotud on sellepärast, et tema väljatöötamisel nähtavasti mingit juriidilist vaatepunkti silmas pole peetud ja teda mingisuguse teise seadusega põhimõtteliselt kooskõlasse pole viidud. Seaduse autoritel on nähtavasti juriidiline kool puudunud ja seepärast pole nad tööle asudes vaevaks võtnud neid vahakordi tundma õppida, mida nad seadusega normeerida tahtsid ja on juriidiliselt täpsete definitsioonide asemele seadusesse mahutanud külameeste udused ütised. Võtame, näiteks, seaduse pealkirja ja esimese paragrahvi, mil, olgu tähenda-

tud, põhjapanev tähtsus on terve seaduse tõlgitsemisel.

Pealkiri: „Kogukonna-, asutiste ja erarendimaade korraldamise seadus“ määrab ära, kelle päralt olevad maad seaduse määruste alla kuuluvad ja ütleb seejuures, et mitte kõik, vaid ainult teatud liik nimetatud omanikkude maadest korraldamisele tulevad, nimelt rendimaad. Ma ei julge tõendada, et sarnane tõlgitsemine vastuvaidlemata lause grammatilisest ehitusest järgneb, kuid tegelikult ei ole antud pealkirjast minu teada kusagil teistviisi aru saadud. Vastolud kerkivad esile, kui esimesele paragrahvile üle läheme. § 1. käib järgmiselt:

„Käesoleva seaduse alusel kuuluvad korraldamisele väljaspool linnade ja alevite administratiivpiire ning maakonnavalitsuste ettepanekul siseministri poolt kinnitatud alevikkude ehituspiirkonde asuvad kogukonna-, asutiste- ja eramaad, millele asutatud: a) renditalud; b) rendilepingu põhjal kasutatavad iseseisvad väikemaapidamised;

c) väikemajapidamised, mis maaomaniku nõusolekul asutatud enne 1920. a. ja mida ei kasutata töölepingu alusel.*

Toodud paragrahvil on peale selle veel kaks märkust, milledest esimene piirab korraldamisele kuuluvat maaala linnade kasuks ja teine käsitleb Saaremaa olusid, laiendades seadust ka omandusõiguse alusel kasutatavate väikemaapidamiste peale.

Seaduse pealkirja ja esimest paragrahvi võrreldes, leiame, et „popsiseadus“ sugugi ainult rendimaadega ei piirdu. § 1. punkt c järele kuuluvad korraldamisele kõik väikemajapidamised, mida ei kasutata töölepingu alusel. Saaremaal kuuluvad seaduse alla ka omandusõiguse alusel kasutatavad väikemaapidamised, kuigi aru saada ei ole, milles omandusõiguse alusel kasutatavate maatükkide korraldamine võib seista, sest „popsiseaduse“ ülesanne ongi väikeomanikke luua. Omanikku ei ole võimalik veel rohkem omanikuks teha. § 20. teine lõige räägib koguni päranduse alusel kasutatavaist kruntidest. Lühidalt, leiame, et seaduse pealkiri seaduse sisuga kooskõlas ei ole. Seaduseandja on juba esimese paragrahvi juures väsinud ja seaduse pealkirja unustanud, võib-olla seda ebatähtsaks pidades. Igatahes seaduse pealkirja „popsiseaduse“ seletamisel arvesse võtta ei või.

Erihised raskused on esile kerkinud vahetegemisel väikemaapidamiste (p. b) ja väikemajapidamiste (p. c) vahel, sest seadus on nende korraldamisel kummalegi liigile eri alused määranud. Väikemaapidamised kuuluvad väljaeraldamisele ainult siis, kui nad rendi alusel kasutada on antud, kuna väikemajapidamised „popsiseadusele“ alluvad ka muudel juhtumustel (usufrukt mitmesugusel kujul jne.), väljaarvatud töölepingu vahetõttu.

Jäädes „popsiseaduse“ enese terminoloogia juure, leiame, et korraldamisele kuuluvate maatükkide liikidesse jaotamine on sündinud kvantitatiivse printsiibi alusel: renditalud, väikemaapidamised ja väikemajapidamised ei või üksikstest muul viisil erineda kui

maaalade suuruse järele. Et seadus just maa kasutamise küsimusest olenevaks on tehtud, seda leiame § 2., kus sissejuhatavas lauses üteldakse:

„Paragrahv esimeses nimetatud maa d e korraldamist käesoleva seaduse alusel võib nõuda jne.“

Ka kõigis muis paragrahvides räägitakse järjekindlasti maa kasutamisest ja väljaeraldamisest väljaarvatud § 2. p. c, kus maa peal asuvate hoonete omandusest jutt on, millel aga liigitamise kohta § 1. järele tähtsust ei ole.

„Popsiseaduse“ põhjal korraldamisele kuuluvate kruntide maaala ülemäär leiame § 20-s, kus see on ette nähtud 50 ha suuruses renditalude kohta, mis kuuluvad kogukondadele ja asutistele. Eramaad elavad popsikohad eraldatakse välja ainult niisugusel korral, kui nendel ei ole põllu-, õue- ja aiamaad üle 5 ha (§§ 2 p. c. ja 20). Kruntide alamäär ja nende suurust liikide järele ei ole seaduses kindlaks määratud. Kuna § 1. pp. a ja b. tähendatud maade vahel juriidiliselt vahet ei ole tehtud ja mõlemad liigid rendimaad olema peavad, siis ei ole mõnesugusel ebaselgusel nende vahekorras olulist tähtsust. Hoopis tähtsam on § 1. pp. b ja c tähendatud maa-liikide vahekorras küsimus, sest et c liigist b liiki arvamisest niisugusel korral, kui ei ole tegemist rendivahekorra alusel kasutatava maatükiga, on tagajärjeks „popsiseaduse“ alt väljalangemine. Ja nagu alamal näha saame, võib rendivahekorra defineerimisel olulisi raskusi tekkida.

On juba tähendatud, et kõne all olev seadus kindlaid andmeid vahetegemiseks ei anna. Niipalju võib aru saada, et väikemajapidamine nii väikese maalapi peal peab sündima, et seda kuidagi maapidamiseks, maaharimisest ülespidamise saamiseks nimetada ei saa. Väikemaapidamine peab olema ülemineku aste talupidamisele, täieliku põllumehe elukutsesele.

Teadupärast on „popsiseadus“ „väikemaapidajate rendilepingute pikendamise sea-

duse“ järeltulija. Nimetatud seadus tema esialgsel kujul avaldati R.-T. nr. 19 — 1919. a. Ajutise Valitsuse määrusena — teadupärast oli Ajutisel Valitsusel tol ajal seadusandline võim — ja temaga pikendati ilma erandita kõik redilepingud maatükkide kohta kuni 50 tiinu suuruseni. Järgmisel 1920. a. pikendati (seadus avaldatud R. T. nr. 43/44 1920) rendilepingud ainult maatükkide kohta mitte üle 5 tiinu õue- ja aiamaa suuruses ja ainult era- ning kirikumaaadel. Ainult rentnikkude rahvaväelaste ja nende perekondade rendilepingud jäeti maksma 1919. a. seaduses aratähendatud piirides. § 4. on aga terve rida väljavõtteid üles loetud ja selle paragrahvi märkuses öeldakse:

„Märkus: Rendilepingud maatükkide kohta, mille peal rentnikul omad majad, pikendatakse igal juhtumisel. Kui majaluse maa suuruse kohta lepingut ei ole, jäetakse maja alla $\frac{1}{8}$ tiinu.

Mõnede muudatustega, mis kõne all oleva küsimuse üle otsustamisel lähtuseta, jäi seadus igaaastase uuenduse teel (R. T. nr. 20 — 1921, nr. 44 — 1922, nr. 35 — 1923, nr. 51/52 — 1924 ja nr. 55/56 — 1925) jõusse kuni 1926. a. kevadeni. Kõik aeg kandis ta pealkirja „rendilepingute pikendamise seadus.“ Tema maksvuse piirkonda jäi peale esialgsete kõrvalekaldumiste, ainult väljaspool linnapiire (alevid ja alevikke ei nimetata) olev maaala, väljaarvatud 1919. a. maaseadusega võõrandatud maa. Lühidalt, pikendamise alla kuuluvateks arvati ainult ostetud talumaadel olevate väikemaapidamiste rendilepingud, tingimisega, kui rendi peaobjekti ei sünnita äriettevõtted (1920) ja kui maad ei kasutata teenislepingu alusel (1921. a. seaduses on esialgu ainult kooliõpetajad nimetatud).

„Niiviisi „popsiseaduse“ saamise käiku jälgides jõuame lõpuks meie talurahva seaduste juure. Balti agrarajaloost on teada, et hiljemalt Rootsi ajast peale nõndanime- tatud popsi küsimust asjata on lahendada katsutud. Eriti huvitavad on käesoleva seaduse käsitusel tähele panna maa tükelda-

mise keelud meie viimastes talurahva seadustes.

Eestimaa 1856. a. talur. sead. § 58 ja Saaremaa 1865. a. talurahva maakorralduse määruste § 21 ei luba talumaade tükeldamist kruntideks alla 3 tiinu (3,3 ha) põllumaad. Liivimaa 1860. a. talurahva seaduse § 114 seab talumaa krundi alamääraks $\frac{1}{8}$ adramaad. Viimane mõõduüksus, nagu teada, ei ole võrdne ühelegi kindlale piina mõõdule. 1804. a. talurahva seaduste järele võime kindlaks teha, et Rootsi ajast päritud ader tegi välja maa klasside järele: I klassi põllumaad 24 tiinu, teise klassi maad $28\frac{4}{8}$ tiinu, kolmanda klassi maad 32 tiinu ja neljanda klassi maad 48 tiinu. Seega oleks $\frac{1}{8}$ adramaad põldu klasside järele: I — 3 tiinu, II — 3,6 tiinu, III — 4 tiinu ja IV — 6 tiinu. Popsiseaduse 5 hektari antud arvudega võrreldes, leiame, et see oleks Liivimaa III ja IV klassi $\frac{1}{8}$ adramaa põllumaa keskmine pinnamõõt. Arvesse võttes, et Eestis hääd põllumaad üldse vähe ja et popsidele alati viletsamad äärmaad eluasemeks on antud, siis tuleb õigeks võtta, et „popsiseadus“ Liivimaa talurahva seaduse väikekrundi faktilise alamäärana popsikoha põllupinna kindlaksmääramisel aluseks on võtnud. Päris õhust ei ole niiviisi 5 ha suurune arv seadusesse mitte sattunud. Huvitav on seejuures tähele panna maajagamise keelu motiive, mis Liivimaa talur. sead. § 114. toodud:

„Orjusemaad ei või ei rendile ega omanduseks andmiseks mingil tingimisel vähemateks tükkideks kui $\frac{1}{8}$ adramaad jagada. Ühe perekonna iseseisva äraelamise võimalusi maa harimisest aluseks võttes, keelab seadus kaugema maa tükeldamise ära“.

Perekonna maapidamisest äraelatamise võimaldamise motiivid on nähtavasti ka teistes talurahva seadustes maa tükeldamise keelu aluseks olnud. Kuid igal pool leiame seejuures märkuse, et enne seaduse andmist juba olemas olevad krundid, mis alamäärast vähemad, alles võivad jääda.

c) väikemajapidamised, mis maaomaniku nõusolekul asutatud enne 1920. a. ja mida ei kasutata töölepingu alusel.*

Toodud paragrahvil on peale selle veel kaks märkust, milledest esimene piirab korraldamisele kuuluvat maaala linnade kasuks ja teine käsitleb Saaremaa olusid, laiendades seadust ka omandusõiguse alusel kasutatavate väikemaapidamiste peale.

Seaduse pealkirja ja esimest paragrahvi võrreldes, leiame, et „popsiseadus“ sugugi ainult rendimaadega ei piirdu. § 1. punkt c järele kuuluvad korraldamisele kõik väikemajapidamised, mida ei kasutata töölepingu alusel. Saaremaal kuuluvad seaduse alla ka omandusõiguse alusel kasutatavad väikemaapidamised, kuigi aru saada ei ole, milles omandusõiguse alusel kasutatavate maatükkide korraldamine võib seista, sest „popsiseaduse“ ülesanne ongi väikeomanikke luua. Omanikku ei ole võimalik veel rohkem omanikuks teha. § 20. teine lõige räägib koguni päranduse alusel kasutatavaist kruntidest. Lühidalt, leiame, et seaduse pealkiri seaduse sisuga kooskõlas ei ole. Seaduseandja on juba esimese paragrahvi juures väsinud ja seaduse pealkirja unustanud, võib-olla seda ebatähtsaks pidades. Igatahes seaduse pealkirja „popsiseaduse“ seletamisel arvesse võtta ei või.

Erilised raskused on esile kerkinud vahetegemisel väikemaapidamiste (p. b) ja väikemajapidamiste (p. c) vahel, sest seadus on nende korraldamisel kummalegi liigile eri alused määranud. Väikemaapidamised kuuluvad väljaeraldamisele ainult siis, kui nad rendi alusel kasutada on antud, kuna väikemajapidamised „popsiseadusele“ alluvad ka muudel juhtumustel (usufrukt mitmesugusel kujul jne.), väljaarvatud töölepingu vahetõttu.

Jäädes „popsiseaduse“ enese terminoloogia juure, leiame, et korraldamisele kuuluvate maatükkide liikidesse jaotamine on sündinud kvantitatiivse printsiibi alusel: renditalud, väikemaapidamised ja väikemajapidamised ei või üksteisest muul viisil erineda kui

maaalade suuruse järele. Et seadus just maa kasutamise küsimusest olenevaks on tehtud, seda leiame § 2., kus sissejuhatavas lauses üteldakse:

„Paragrahv esimeses nimetatud maa e korraldamist käesoleva seaduse alusel võib nõuda jne.“

Ka kõigis muis paragrahvides räägitakse järjekindlasti maa kasutamisest ja väljaeraldamisest väljaarvatud § 2. p. c, kus maa peal asuvate hoonete omandusest jutt on, millel aga liigitamise kohta § 1. järele tähtsust ei ole.

„Popsiseaduse“ põhjal korraldamisele kuuluvate kruntide maaala ülemäär leiame § 20-s, kus see on ette nähtud 50 ha suuruses renditalude kohta, mis kuuluvad kogukondadele ja asutistele. Eramaad elavad popsikohad eraldatakse välja ainult niisugusel korral, kui nendel ei ole põllu-, õue- ja aiamaad üle 5 ha (§§ 2 p. c. ja 20). Kruntide alamäär ja nende suurust liikide järele ei ole seaduses kindlaks määratud. Kuna § 1. pp. a ja b tähendatud maade vahel juriidiliselt vahet ei ole tehtud ja mõlemad liigid rendimaad olema peavad, siis ei ole mõnesugusel ebaselgusel nende vahekorras olulist tähtsust. Hoopis tähtsam on § 1. pp. b ja c tähendatud maa-liikide vahekorras küsimus, sest et c liigist b liiki arvamisest niisugusel korral, kui ei ole tegemist rendivahekorra alusel kasutatava maatükiga, on tagajärjeks „popsiseaduse“ alt väljalangemine. Ja nagu alamal näha saame, võib rendivahekorra defineerimisel olulisi raskusi tekkida.

On juba tähendatud, et kõne all olev seadus kindlaid andmeid vahetegemiseks ei anna. Niipalju võib aru saada, et väikemajapidamine nii väikese maalapi peal peab sündima, et seda kuidagi maapidamiseks, maaharimisest ülespidamise saamiseks nimetada ei saa. Väikemaapidamine peab olema ülemineku aste talupidamisele, täieliku põllumehe elukutsele.

Teadupärast on „popsiseadus“ „väikemaapidajate rendilepingute pikendamise sea-

duse“ järeltulija. Nimetatud seadus tema esialgsel kujul avaldati R.-T. nr. 19 — 1919. a. Ajutise Valitsuse määrusena — teadupärast oli Ajutisel Valitsusel tol ajal seadusandline võim — ja temaga pikendati ilma erandita kõik rendilepingud maatükkide kohta kuni 50 tiinu suuruseni. Järgmisel 1920. a. pikendati (seadus avaldatud R. T. nr. 43/44 1920) rendilepingud ainult maatükkide kohta mitte üle 5 tiinu õue- ja aiamaa suuruses ja ainult era- ning kirikumaadel. Ainult rentnikkude rahvaväelaste ja nende perekondade rendilepingud jäeti maksma 1919. a. seaduses äratähendatud piirides. § 4. on aga terve rida väljavõtteid üles loetud ja selle paragrahvi märkuses öeldakse:

„Märkus: Rendilepingud maatükkide kohta, mille peal rentnikul omad majad, pikendatakse igal juhtumisel. Kui majaluse maa suuruse kohta lepingut ei ole, jäetakse maja alla $\frac{1}{3}$ tiinu.

Mõnede muudatustega, mis kõne all oleva küsimuse üle otsustamisel lähtuseta, jäi seadus igaaastase uuenduse teel (R. T. nr. 20 — 1921, nr. 44 — 1922, nr. 35 — 1923, nr. 51/52 — 1924 ja nr. 55/56 — 1925) jõusse kuni 1926. a. kevadeni. Kõik aeg kandis ta pealkirja „rendilepingute pikendamise seadus.“ Tema maksvuse piirkonda jäi peale esialgsete kõrvalekaldumiste, ainult väljaspool linnapiire (alevid ja alevikke ei nimetata) olev maaala, väljaarvatud 1919. a. maaseadusega võõrandatud maa. Lühidalt, pikendamise alla kuuluvateks arvati ainult ostetud talumaadel olevate väikemaapidamiste rendilepingud, tingimisega, kui rendi peaobjekti ei sünnita äriettevõtted (1920) ja kui maad ei kasutata teenisepingu alusel (1921. a. seaduses on esialgu ainult kooliõpetajad nimetatud).

„Niiviisi „popsiseaduse“ saamise käiku jälgides jõuame lõpuks meie talurahva seaduste juure. Balti agraarajaloost on teada, et hiljemalt Rootsi ajast peale nõndanimeetatud popsi küsimust asjata on lahendada katsutud. Eriti huvitavad on käesoleva seaduse käsitlelusele tähele panna maa tükelda-

mise keelud meie viimastes talurahva seadustes.

Eestimaa 1856. a. talur. sead. § 58 ja Saaremaa 1865. a. talurahva maakorralduse määruste § 21 ei luba talumaade tükeldamist kruntideks alla 3 tiinu (3,3 ha) põllumaad. Liivimaa 1860. a. talurahva seaduse § 114 seab talumaa krundi alamääraks $\frac{1}{8}$ adramaad. Viimane mõõduüksus, nagu teada, ei ole võrdne ühelegi kindlale pinna mõõdule. 1804. a. talurahva seaduste järele võime kindlaks teha, et Rootsi ajast päritud ader tegi välja maa klasside järele: I klassi põllumaad 24 tiinu, teise klassi maad $28\frac{1}{8}$ tiinu, kolmanda klassi maad 32 tiinu ja neljanda klassi maad 48 tiinu. Seega oleks $\frac{1}{8}$ adramaad põldu klasside järele: I — 3 tiinu, II — 3,6 tiinu, III — 4 tiinu ja IV — 6 tiinu. Popsiseaduse 5 hektari antud arvudega võrreldes, leiame, et see oleks Liivimaa III ja IV klassi $\frac{1}{8}$ adramaa põllumaa keskmine pinnamõõt. Arvesse võttes, et Eestis hääd põllumaad üldse vähe ja et popsidele alati viletsamad äärmaad eluasemeks on antud, siis tuleb õigeks võtta, et „popsiseadus“ Liivimaa talurahva seaduse väikekrundi faktilise alamäära popsikoha põllupinna kindlaksmääramisel aluseks on võtnud. Päris õhust ei ole niiviisi 5 ha suurune arv seadusesse mitte sattunud. Huvitav on seejuures tähele panna maajagamise keelu motiive, mis Liivimaa talur. sead. § 114. toodud:

„Orjusemaad ei või ei rendile ega omanduseks andmiseks mingil tingimisel vähemateks tükkideks kui $\frac{1}{8}$ adramaad jagada. Ühe perekonna iseseisva äraelamise võimalusi maa harimisest aluseks võttes, keelab seadus kaugema maa tükeldamise ära“.

Perekonna maapidamisest äraelatamise võimaldamise motiivid on nähtavasti ka teistes talurahva seadustes maa tükeldamise keelu aluseks olnud. Kuid igal pool leiame seejuures märkuse, et enne seaduse andmist juba olemas olevad krundid, mis alamäärast vähemad, alles võivad jääda.

Elu, nagu näha, oli seadusest kangem ja tükeldamise keeludel ei ole muud tagajärge olnud, kui et popsikruntide kasutajad endid vormiliste lepingute läbi õiguslikult kindlustada ei saanud. Väike osa olemasolevaid popsi krunte on enne viimaseid talurahva seadusi välja eraldatud.

Arvesse võttes toodud õigus-ajaloolisi märkusi ja „popsiseaduse“ teksti, peame otsusele jõudma, et kõik kuni 5 ha põllumaaga krundid eramaadel kuuluvad § 1. p. c tähendatud kruntide liiki, sest et nad talurahva seaduste määruste järele vähemad on, kui perekonna äraelamiseks tarvis. Tallinnamaa ja Saaremaa popsikohad tulevad tingimata siia hulka arvata, sest seal on maa kehvem kui Liivimaal, kui esimese klassi maadel 3 tiinu krundi alamääraks oli kinnitatud. Mingisugust loogilist alust ei ole mõnda osa alla 5 ha suuri eramaade krunte § 1. p. b liiki arvata, olgugi et § 20 esimese lõike lõpp mõlemad liike ühes nimetab. Terves „popsiseaduses“, nagu üteldud, ei leidu tundemärki, mis nende vahel vahet teeks. Omavoliliselt seaduse teostajad piirimärke seadma ei tohi hakata. Kogukonna ja asutiste maadel võib krundi suurus olla kuni 50 ha põllumaad, seega ei ole mingisugust takistust, et seal keskmisest talusuurusest vähemad krundid väikemaapidamiste nime all korraldamisele tulevad, muidugi ainult siis, kui neid rendi alusel kasutatakse.

Kõrvale jättes mulle vähe tuntud Saaremaa olusid, tuleb veel peatuda § 20. teise lõike juures. See käib järgmiselt:

„Need ülemmäärad (5 ja 50 ha) ei ole maksvad käesoleva seaduse § 1. pp. b ja c ettenähtud päranduse alusel kasutatavate maade kohta“.

See on stiililiselt äärmiselt segane määrus, kuid laiaulatuseline.

Ei saa ütelda: päranduse alusel kasutatavate, sest pärimine on oma sisu järele varanduse üleminek ühe käest teise kätte kellegi surma puhul. Nii võib rääkida pä-

rimise teel saadud varandusest, mitte pärimise alusel kasutatavast.

Arvesse võttes „popsiseaduse“ andjate üldist ebatäpset väljendusviisi ja süsteemi-pundust, võib õigeks pidada, et toodud § 20. teine lõige lubab kruntide väljaeraldamist igas suuruses, kui nad aga praeguste kasutajate ehk nende õigusliste eelkäijate kätte on sattunud pärimise teel. Võiks toodud tekstist koguni ka seda järeldada, et siin väljavõtte töölepingu alusel kasutatavate kruntide suhtes ära langeb, sest et mitte kasutamise praegune alus, vaid krundi omaaegne väljaeraldamise moodus mõõduandev on, tingimusega et praegune kasutaja krundi esialgse pärija õiguslik järeltulija oleks.

Kõike kokkuvõttes saaksime „popsiseaduse“ alusel korraldamisele kuuluvate maatükkide kohta järgmised seisukohad:

1. Korraldamisele kuuluvad ainult krundid väljaspool linnade ja alevite administratiiv piire ja siseministri poolt kindlaksmääratud alevikkude piire.

2. Korraldamisele ei kuulu riigimaadel asuvad popsi kohad.

3. Krundid, mille põllu-, õue- ja aiamaa kogusuurus ei ulata üle 5 ha, kuuluvad korraldamisele, kui neid ei kasutata töölepingu alusel.

4. Rendilepingu alusel kasutatavad krundid kogukonna ja asutiste maadel kuuluvad korraldamisele, kui maade kogusuurus ei tõuse üle 50 ha. Eramaadel on väljaeraldavate rendikruntide põllu-, õue- ja aiamaa kogusuurus ülemmäär 3 ha.

5. Pärimise teel kujundatud krundid kuuluvad korraldamisele igas suuruses, vaatamata praeguse kasutamise aluse peale.

Seniseis arutulis oleme rääkinud rendi vahekorras ja töölepingust. Need mõisted ei ole aga sugugi nii hõlpsasti käsitatavad. „Kaja“ nr. 9—1927. a. on avaldatud Riigikohtu otsus Luts'u-Saks'a asjas (Riigik. Tsiv. osak. toim. 971—1925.), milles rendi tasumine päevadega on arvatud töölepingu tundemärgiks. Sellega oleks 90% popsi kohtadest

„popsiseaduse“ alt välja langenud. Peame seepärast küsimust ligemalt vaatlema.

„Kaja“ eksib küll selles mõttes, et Riigikohtu seletus „popsiseaduse“ kohta käivat — Luts'u-Saks'a protsess on varemast ajast pärit kui „popsiseadus“. Kuid ta käsitab siiski „popsiseaduse“ seisukohalt oluliselt tähtsat küsimust. „Kaja“ järele käib Riigikohtu otsus järgmiselt:

„Riigikohus leiab, et maa kasutamise iseloomu kindlaksmääramisel on olulise tähtsusega B. Ts. Ö. § 4033. Selle paragrahvi järele võib rendi hind seista rahas või muus asendatavais asjus. Sama seadustiku § 532 mõistab asendatavate asjade all kehalikke asju, s. o. asju, mil oma mahutavus on ja mis teatavat osa ruumist täidavad. Harilikult arvestatakse neid asju ühiskonnas ja läbikäimises mõõdu, kaalu ja summaga. Tööjõul ei ole mahutavust, ta ei täida ka mitte osa ruumist, ta on abstraktne mõiste. Niisugusena ei saa tööjõud mitte rendihinnaks olla B. Ts. Ö. § 4033 mõttes. Rahukogu on rikkunud selle paragrahvi õiget mõistet, kui ta leiab, et rent, peale raha, võib tasutud saada ka teistes väärtustes. Need teised väärtused on piiratud, nad võivad olla selle paragrahvi järgi ainult asendatavad asjad, mitte aga tööjõud ehk orjus. Seejuures tuleb veel silmas pidada, et Liivi talurahva seadus küll rendimaksu tööga nõndanimetatud „teoorjus-renti“ tundis (L. T. S. § 149), kuid see maakasutamise viis keelati juba 1865. a. ja keeld korraldi uuesti 1917. a. Ärariippumata neist keeldudest jäid aga maksma L. T. S. §§ 151 ja 152, kus ette nähtud sulaste ehk pere teenistuslepingud, mille järele töö ehk orjuse eest tasuks vähemaid maatükke kasutada antakse. Kuid need maakasutamise lepingud ei ole enam rendilepingud, vaid töö- ja teenistuslepingud.“

„Kaja“ toimetuse jurist lisab selle otsusele järgmise moraalt:

„Sellest riigikohtu seletusest järgnevad kaks asja: esiteks ei ole meil keeldud maakasutamise eest „päevade“ (töö) nõudmine, nagu seda mõnel pool arvati ja teiseks, niisugused lepingud, kus maarenti tööjõuga tasuti, tuleb lugeda töölepinguteks ja „popsiseaduse“ § 1. põhjal ei ole niisugustel lepinguosalistel õigust „popsiseaduse“ alusel maade korraldamist nõuda.

Viimast asjaolu tuleb põllumeestel eriti silmas pidada, sest võib-olla ei talita kohalikud korralduskomisjonid siin õieti. Igatahes põllutöoministeriumi poolt korralduskomisjoni esimeestele selles asjas antud juhtnõõrid on risti vastu ülaltoodud riigikohtu seletusele ja seepärast võib arvata, et ka need komisjonid selles küsimuses seadusevastaselt võivad toimetada ja põllumeeste kahjuks ebaõigeid otsusi teha.“

Mina leiän, et toodud Riigikohtu otsuses antud töölepingu karakteristika on ekslik ja järgmistel põhjustel.

Riigikohtu tsiviil-osakonna kaalutluste aluseks on pandud ainuüksi B. E. S. III kõite § 4033, milles räägitakse rendi hinnast, mida võib tasuda rahas või muus asendatavais asjus. Et töö, tööjõud mitte kehalik, mahutavusega asi ei ole, siis ei või temaga renti tasuda ja, ergo päevade tegemine ei ole rendi tasumine ja sarnastel juhtumistel tuleb eitada rendi vahekorda üldse.

Ometi tuletab Riigikohtu tsiviil-osakond sealsamas meele, et Balti ajaloos nõndanimetatud „teorent“ või „teoorjus-rent“ aset on leidnud, kuid et see renditasumise viis 1865. a. Liivimaal ära keelati, kuna ta tegelikult aga edasi kestis, nii et 1917. a. uus keeld tarviliseks sai. Millegi pärast peatub siin otsuse motiveerijate mõte ja nad ei katsu selgeks teha, kas mitte 1917. a. teorendi keeld samuti paljalt formaalne pole olnud ja tegelikku ellu mõju pole avalda-

nud. Samas B. E. Ö. III. köites leiduvad paragrahvid, mis iga lepingu juriidilise kvalifikatsiooni aluseks panevad poolte tahe, s. o. mis lepingut käsevad hinnata eesmärkide seisukohalt mida lepingu tegijad lepinguga tahtsid kätte saada (2911, 2936, 2944, 2951, 2952, 2963, 2964, 2970 jt.). Eriti rendilepingu kohta käib § 4047, mille järele lepingu tõlgitsemisel arvesse võetakse kõige pealt poolte kokkulepitud tingimused, siis lepingu iseloom ja lõpeks õiglus. Rendilepingu definitsioon on antud § 4025, millest selgub, et rendi ehk üürilepingu sisu seisab teatud asja kindlaksmääratud tasu eest tarvitada või kasutada andmises. Eriti rendilepinguks nimetatakse saaki andva asja kasutada võtmise lepingut, kui kasutada võtmise otstarve on sissetulekute saamine lepingu objektist. Teenistuse lepingu (Dienstvertrag) definitsioon on antud B. E. S. III köite § 4172 ja sealt leiame, et lepingu otstarve on teenija tööjõu peremehe kasutada andmine, muidugi teatud tasu eest. § 4192 on nõnda nimetatud „Gesindevertragi“ teenijate lepingu definitsioon, milles otsokohe üteldud on, et päevade viisi töötamine teenijate lepingu mõiste alla ei kuulu.

Nii siis: rendilepingu otstarve on rendi objekti rentnikule kasutada andmine peremehele maksetava tasu eest, kuna teenistuse leping on teenija tööjõu kasutada võtmine peremehe poolt teenijale maksetava tasu eest. Mõlema lepingu õiget juriidilist kvalifikatsiooni raskendab tegelikus elus asjaolu, et maa võib kord olla lepingu objektiks, teine kord jälle tasuks lepingu objekti, tööjõu, kasutamise eest.

Kõigest praegu toodust selgub, et rendi ja töölepingu iseloomu kindlaksmääramisel igas üksikus juhtumises tuleb kaaluda ilma erandita kõiki asjaolusid, et tõelist lepingu objekti kindlaks teha lepingu otstarve järele. B. E. S. § 4033. määrustel ei ole otsustavat tähtsust, kui teised asjaolud vastu räägivad. Siin kohal peab aga märkima, et

Lutsu-Saksa asjas ka muud asjaolud teenistuse lepingu kasuks räägivad, eriti, et ka korter oli peremehe oma ja tööpäevade arv võrdlemisi suur — 60.

Eriliseks rendivahekorra tundemärgiks tuleks küll pidada maakasutaja oma hooned peremehe maa peal. Maja ei ole telk ega voodi, mis silmapilk võib kokku panna ja teise kohta viia ja kui maja ehitamise otsustarbeks maa kasutada on antud, siis on selge, et maapidajat teissugustesse tingimustesse asetada on mõeldud, kui seda on vähe püsiv teenistuse vahiekord. On võimalus isegi seda oletada, et päevade tegemisega rendimaksimise puhul on tegemist korraga kahe: rendi ja teenistuse lepinguga. Eriti tõenäoline on see seal, kus tehtavate päevade väärtus on ümber hinnatud rahaks, nii et võib päevad tegemata jätta ja raha maksta. Rendi tasuna lepitud päevade arv, võrreldes peremehe majapidamises tarvismineva tööjõu hulgaga, on samuti tõendus rendilepingu kasuks, sest majaasemeks maa andmise otstarve ei või olla tähtsuseta arvu tööpäevade kindlustamine peremehe majapidamisele. Riigikohtu otsuses nimetatud L. T. S. § 151. leiame ka, et põllutöölise teenistuse päevade arv töölepingu järele võis olla kuni 460 päeva. See oleks juba perekonna töölepingu päevade ülemmäär. Kuid Liivimaa talurahva seaduse §§ 151. ja 152. arvesse võtmine „popsiseaduse“ juriidilisel hindamisel tuleb kõrvaldatuks lugeda sama 152. paragrahvi (ja samuti § 352) määruste läbi, mille järele mainitud teenistuse lepinguid võis teha ainult mõisamaa kasutada andmise korral. Et sellest määrusest aru saada, tuleb meele tuletada, et omal ajal kvote- ja kuuendikmaade kasutamise asjus suur vaidlus oli ja, näit., v. Broecker oma raamatus „Zur Quotenfrage“ erilise hoolega katsub ümber lükata selle Vene uurijate poolt ettetoodud väite, nagu oleks kvootemaad nimelt mõisatöölise maaga varustamiseks määratud, nii et talumaid kuidagi mõisa teenijatele kasutada andmiseks võtta ei tohtud. Lõpuks peab

tähendama, et L. T. S. § 152. lõpuosast väga selgesti näha on, et § 151. tähendatud teenistuse lepinguid (договоры служения) teatud liiki rendilepinguteks loeti.

Igasuguse vaidluse popside töölepingu suhtes kõrvaldavad aga Liivimaa 1860. a. tal. sead. §§ 349—354 ja Eestimaa 1856 a. talur. sead. §§ 431—439, mis räägivad talu teenistuse lepingutest (ühise pealkirja all служебный устав, Dienstordnung).

Nendest paragrahvidest selgub kõigepealt et talumaade kohta L. talur. sead. §§ 151 ja 152 üldse käia ei või. Teiseks annavad L. tal. sead. § 351 ja E. tal. sead. § 433 selged juhtnöörid selle kohta, missuguste ja missuguses korras tehtavate tööde täitmine loetakse põllutöölise teenistuse lepingu oluliseks osaks. Nõutakse nimelt, et päevade tegemine oleks tähtsaks vahendiks peremehe majapidamise korrashoidmisel ja et tööde täitmine sünniks teatud kindla korra järele. Lühidalt, lepingu eesmärk — tööjõu kindlustamine peremehele, seatakse esirinda.

Mina arvan pealeselle, et tööjõu abstraktuse pärast kui seda oletadagi, popsi rendileping mitte töölepinguks ei muutu, kui seaduses erilist keeldu ei oleks tööga rentitasuda. Kuid seaduse vastane toimetamine teoorjuse-rendi vahekordade pidamisel ei pea milgi tingimusel rentniku kahjuks arvutama, sest niihästi 1865. kui ka 1917. a. keelud olid sihitud maaomanikkude vastu rentnikkude kaitseks. Kui „Kaja“ toimetuse jurist arvab, et Riigikohus teise nime all teoorjuse renti on lubanud, siis ta eksib väga: seadusega keelatud vahekordi ei või mingi nime all lubada. Kus lepingu objektiks ei ole teenija tööjõu kasutamine peremehe majapidamise ülevälhoidmiseks — nimelt kus see ei ole lepingu pea eesmärgiks — seal ei ole teenistuse vahekorda ja ei või ka päevategemist seadusega lubatuks pidada.

Igal tingimusel võib „popsiseaduse“ järele teenistuse vahekorras peremehe ja

maakasutaja vahel juttu olla ainult niisugusel korral, kui maakasutaja elab peremehe hoonetes. See on ajalooline vahekord ja talurahva seadused ühes Balti eraõigusega on kodifitseeritud siis, kui sarnane olukord tegelikus elus domineeriv oli. Popsikohtade asutamine nende praegusel kujul sai hoogu hiljem, 80-ndail aastail.

Järgmise olulise küsimusena „popsiseaduse“ teostamisel tuleks käsitleda õiguslikud vahekorrad peremehe ja popsi vahel seaduse jõusse-astumise päevast kuni korralduskomisjoni otsuseni.

Seaduses on üteldud (§ 2), et pooftele antakse õigus § 1. tähendatud kruntide korraldamist nõuda. Seaduse jõusse-astumisest 8. märtsil 1926. a. peale läks täkk aega mööda, enne kui korralduskomisjonid palveid hakkasid vastu võtma. Vahepeal müüdi ja osteti ning pärandati ja kingiti talusid, mille tagajärjel rendivahekorrad B. E. S. III kõite § 4126. alusel lõppesid. Kas kindlustus „popsiseadus“ oma jõusseastumisega popsile mõnesugused õigused, mis peakoha omaniku vahetusel enam kaduma ei võinud minna?

Oluline selle küsimuse lahendamisel on kõigepealt selgeks teha, kas „popsiseadus“ kuulub era- või avalikõiguse alale.

Sisuliselt lahendatakse kõne all oleva seadusega eraõiguslikke vahekordi, see on vastuvaidlematu. Asjaarutamise kord on aga ühendusse viidud administratiiv-alaga, kuna otsustajaks viimases instantsis on Riigikohtu administratiiv-osakond, kellele maa- ja korralduse peakomisjoni otsuste peale edasi võib kaevata. Missugused seaduste teostamisel üleskerkivad küsimused komisjonide otsustamisele kuuluvad ja missugused tsiviilkohtutele ja millal lõpeb komisjonide kompetents vahekordade lahendamisel, ei ole „popsiseaduse“ põhjal mitte võimalik täpselt kindlaks teha. „Popsiseaduse“ juuridiline iseloom ei anna ennast teatud formeliga kindlaks määrata. Tuleb igal konkreetsel juhtumisel eraldi seisukohta võtta, arvestades tekkivate suhetega.

Ütleme, peale „popsiseaduse“ jösseastumist, kuid enne korralduskomisjonide tegevuse algust müüdi peakoht, mille pii-rides popsikoht asub, ära. Missuguses vahekorras on nüüd endine taluomanik, uus ostja ja pops? On selge, et juhtumisel, kui uus omanik popsiga vahetada astub, siis „popsiseadus“ kitsendamata käsitlusele tuleb. Kui ta aga rendilepingu ja üldse vahetada üles ütleb ja kohalt lahkumist nõuab? Kas võivad tsiviil-kohtud popse välja tõsta nõude põhjal, mille aluseks on pandud õigusliku vahetada puudumine?

Kõiki asjaolusid arvesse võttes pean otsusele tulema, et „popsiseadusega“ on popsidele, kui maa kasutajaid lühiduse pärast niisuguse kogunimega nimetada, kindlustatud asiõigus nende käes oleva maatüki peale, mis ilma ühegi kindlustuseta peakoha võõrandamise puhul alles jääb, kuni nõudeõiguse kustumiseni. Nimelt tuleb oletada, et väljaeraldamise nõude õigus tekkis „popsiseaduse“ jösseastumise silmapilgul maksvate vahetada alusel ja vahetada muutumine pealeselle ei ole popsi õiguste suhtes enam tähtis, ükskõik, millal ta korralduskomisjonile palve sisse andis. B. E. O. III köite § 3004. märkus teise järele on seadusega kindlustatud asiõigused ilma kinnistamata maksvad.

Kõigest sellest järgneb, et popsikrundi väljaeraldamise palve antakse sisse peakoha omaniku vastu, ükskõik kes palve avaldamise silmapilgul sarnasena esineb. Keerulisem küsimus on popsi isikuga, keda diskvalifitseerida võib (§ 3) individuaalsete omaduste pärast ja kelle õiguste edasiandmise võimalus teatud tingimustel vaieldavaks muutub.

Oma praegu toodud väidete põhjenduseks lisaks ma veel järgmist juure.

Popsi õiguse tekkimist oma krundi väljaeraldamise peale tuleb siduda „popsiseaduse“ jösseastumise silmapilguga, seepärast et teine võimalik moment, tahte avaldus palve sisseandmise näol korralduskomisjonile ära langeb, põhjusel, et komisjone tükk aega peale seaduse jösseastumist veel olemas ei olnud, nii et pops oma soovi temast rippumatul põhjusil teostada ei saanud, kuigi asjaolud tema kahjuks muutuda võisid. Komisjoni otsus jälle ei ole muud kui teatud silmapilgul (komisjoni otsus rippub seaduse jösseastumise ja palve avaldamise momentidest) olnud vahetada konstateerimine ühes sellest olenevate õiguste sundusliku maksmapanekuga nõudja kasuks. Nii ei võiks rendilepingu rikkumine peale popsiseaduse ilmumist enam popsi õiguseid tühistada, eriti arvesse võttes § 31, milles rendivahekorra sunduslik normeerimine ette nähtud.

Et peakoha omaniku isik väljaavaldamise küsimuse otsustamisel mõõduandev ei ole, järgneb sellest, et popsi õigused on esimeses joones ärarippuvad reaalsest momentist: popsi krundi ja majapidamise olemasolekust antud talu maadel ja alles teises joones lepingulistest vahetada peakoha omaniku ja popsi vahel, fikseeritud „popsiseaduse“ jösseastumise silmapilgul.

Mis puutub popsi isikusse, siis peaks siingi võimalik olema õigusi edasi anda ilma peremehe nõusolekuta, kuna väljaeraldamise küsimuse otsustamise juures muidugi arvesse tuleb võtta popsi peakoha seadusliku kasutaja isiklik tegu- ja õigusvõime „popsiseaduse“ alusel. Kui koht edasi antud, siis ei tule endise popsi peakoha pidaja ülespidamine krundi väljaeraldamise küsimuse otsustamisel enam arvesse.

(Järgneb.)

J. Jans.

Vallasemade ja nende laste kaitseks.

Vallasemade ja nende laste kaitseseadus on igal pool iganenud, ei vasta enam ei aja ega õigluse nõuetele. Seepärast tundub tarvidust selle seaduse parandamiseks. Eestis maksab praegu veel Vene 1864. a. seadus, mis mitmeski asjas puudulik ja õiglusetu. Aeg oleks meilgi hakata selle peale mõtlema ja uus, ajavaimule ja ajanouetele vastav seadus selleks välja anda. Seda nõuab inimsus ja meie rahva tulevik.

Eestis sündis 1922. a. 7,1% ja 1923. a. 7,7% lastest väljaspool abielu. Linnades oli nende arv natuke suurem, maal vähem, vastavalt linnades 7,8 ja 8,8; maal 6,8 ja 7,4.

Maal on arvud igal pool kaunis ühtlased, püüdes 5—9%, ainult Saaremaal tõusis ta 1923. a. 11,9% peale. Linnades oli pilt mitmekesisem, näidates hüppeid ja langusi. Üldiselt püüdis ta 1923. a. 5—9% kõrgusel; ainult Viljandis tõusis ta 13,4% ja Kuresaares 20,7% peale. 1922. a. oli Eestis elusaltsündinuid 21.654 ja 1923. a. 21.478. Sellele vastab vallaslaste arv 1922. a. 1537 ja 1923. a. 1653. Nii on meil iga aasta 1500—1600 vallaslapsena tegemist.

Eestis oli 1923. a. linnades vallaslaste-imikute surevus 15,4, abielulastel 7,2, nii oli siis esimeste suremus enam kui poolevõrra. Maal olid vastavad arvud 17,5 ja 11,6 ja üle riigi 17,0 ja 10,7. Kokku oli üle riigi imikute suremus 1923. a. 11,2. Eriti suur on vallaslaste-imikute suremus väikestes linnades. Nii oli ta 1923. a. Kuresaares 75,0%, Paldes 50,0%, Rakveres 30,0%, Võrus 25% jne.

See on ju päris laste katk — *pestis infantium!*

See nähtus on kurb, ükskõik missugusest seisukohalt sellele vaadata. See kisedab paranduste järele. Seda häält peaksid kuulma nii kohalikud linnavalitsused kui ka üleriiklikud tervise järele valvajad asutised. Samuti peaksid meie kohtunikud ja seaduse andjad seda tähele panema ja abi otsima hakkama.

Igal nähtusel on omad põhjused. Nii ka siin. Ei saa mitte üksinda ema süüdistada. Igatüki teab, et praegu vallasema püüsti hädas on oma lapsega. Vaevalt leiab ta teenistust, kus ta oma last saaks kasvatada. Ta aetakse igalt poolt juba enne sündimist minema. Seepärast need alalised laste hukutamised, millest lehtede sõnumid kubisevad. Vallasema teeb seda häda ja häbi pärast. Temal on ainult üks tee: kas surra lapsega koos või hävitada laps ja jääda ise hea õnne peale elama.

Teiseks põhjuseks on vallasemade petmised ja emade kuriteole kihutamised. Peaaegu kõik vallaslapsed on esimesed lapsed. Suur protsent esimestest abielulastest on väljaspool abielu idustatud, kuid vanemad abiellusid hiljem ja seepärast ei nimetata nende last mitte vallaslapsena, nagu see sünnib üle 7% iga aasta Eestis sündivate lastega.

Kolmandaks põhjuseks võib ka see asjaolu olla, et meil praegu vallasemad kuskil diskreetselt sünnitada ei saa ja nad harilikult kuskil mahajäetud kohas seda teevad, mis iseenesest juba hädavaevaline ja kuritegevusele avateleb.

Viimaks mainigem ka vallasemade teadmatust selles, et ka praegune seadus — olgugi väga puudulik — nendele väikestele abi ja toetust võib pakkuda.

Paljud vallasemad ei julgegi kohtusse kaevata. See nõuab raha ja aega, mida suuremal hulgal nendest mitte ei ole. Ja ka kohtu ees oskab harilikult vallasisa asja ikka nõnda seletada, et praeguse seaduse järele ema tühja ja häbisse jääb.

Siin on põhimõttelist ja radikaalset pööret tarvis. Eriti just seaduseandluses. Ilma selleta ei saa siin palju midagi ära teha. Asi tuleks loomulikule ja reaalsele alusele seada.

Looduse seaduse järele on igal lapsel ema kõrval ka isa. Ema ja isa on ühe-

võrra kohustatud oma lapsi toitma ja kasvatama.

Iga vallasema rasedus peab sellekohasele asutisele teatavaks tehtama. Ei tee seda ema ise, siis peavad seda tegema vallasema sugulased, ta leivavanemad, arst või ämmaemand jne. Ühes raseduse teatamisega peab ka ema teatama, kes tema lapse isa on. Põhimõte on, et laps hoitaks ja ema ei hävilataks.

Niisugune uue aja vaimus loodud seadus anti Norramaal välja. Tema nimetus: „Seadus laste kohta, kelle vanemad teineteisega ei ole abiellunud 10. aprillist 1915, lisanuduste ja muudatustega 31. maist 1919 ja 6. juulist 1922.“ Toon siinkohal mõned selle seaduse olulisemad paragrahvid¹⁾.

§ 1. Lapsel, kelle vanemad teine teisega ei ole abiellu astunud, on — seaduseandmises kindlaksmääratud kõrvalekaldumised väljaarvatud — sama õiguslik seisukord nii isa kui ema suhtes. Lapsel on õigus nii isa kui ema sugunime kohta. Kui isa sugunime ei ole antud lapse sündimisel, siis on selle nime hilisem omandamine igal ajal lubatud nimetamise jaoks ettenähtud korras.

§ 2. Lapsel on õigus saada kasvatust — ülalpidamist, haridust, koolitust — nii oma isalt kui emalt. Ta peab haridust ja koolitust saama isa kulul, aga kui ema jõukam on, siis ema kulul. Lapse kasvatuses peab arvestama paremais tingimustes elava vanema majanduslikku seisukorda.

§ 3. Laps jääb ema juure.

§ 4. Sel vanemaist, kes § 3. juhtmaäruste järele kannab hoolt lapse eest, on lapse suhtes samad kohustused kui abielus sündinud järeltulija suhtes. Teine vanemaist täidab oma kohust makstes rahalist toetust §§ 19. ja 20. juhtmaäruste järele. Kui kumbki vanem lapse eest ei hoolitse, peavad mõlemad maksma rahalist toetust.

§ 5. See vanemaist, kes lapse eest hoolitseb, on ta hooldaja. Kui kumbki vanem

1) Prof. G. Sultsi tõlge norrakeelest, mille eest temale ka siinkohal tänu avaldan.

hoolt ei kanna, peab lapsele nimetatama hooldaja. Seda ametnikku kutsutakse käesolevas seaduses alimentide kupjaks.

§ 6. Kui naesterahvas on rasedaks jäänud väljaspool abielu, peab ta kõige hiljem 3 kuud enne oodatavat sünditust pööрма arsti või ämmaemanda poole ja teatama, millal tema arvates raskejalgsus algas ja kes on tegija. Tema teadaanne märgitakse üles ja kirjutatakse tema poolt alla, kui võimalik.

Valeleate andmist selle kohta, kes isa on, kui ka selleks kaasaaitamist karistatakse rahatrahviga või vangikojaga kuni kahe aastani. Kui arst või ämmaemand leiab, et naesterahvas on lapsega käimapeal, peab saadetama sõnum kogukonna alimentide kupjale. Selles sõnumis peab öeldama, millal sündimist tuleb oodata ja mis raskejalgne on teatanud.

Arst või ämmaemand, kes on riigi, kogukonna või mõne ringkonna haigekassa teenistuses, on kohustatud tegema, mis siin on ette kirjutatud, ja langeb karistuse alla, kui ta seda mitte ei täida. Lähikatsumise ja teadustamise eest võib arst või ämmaemand nõuda kolm krooni selt kogukonnalt, kus naesterahvas elab, ja võib kogukond oma kulu tagasi nõuda elatiskohuslikult isalt.

Vanemate, perevanemate ja neile vastavate isikute kohus on, kui nad teavad või kindlasti arvavad, et nende leibkonda kuuluv naesterahvas on käima peal, teda aegsasti juhatada asjale eelpool mainitud käiku andma. Selle määruse täitmatajätmist karistatakse rahatrahviga, kui pöördumine jääb tegemata.

§ 7. Kui ema enne sünditamist mitte ei ole pöördunud arsti või ämmaemanda poole § 6. järele, on arst või ämmaemand, kes teda aidanud sünditamisel, temalt kohustatud järele pärima, kes isa on. Aruandes peab teatama, kas laps on tõenäoliselt välja kantud või mitte, ja märkida neid tunnuseid, mis põhjust annavad oletada enneaegset sünditust. Ühtlasi peab aruandes teatama, keda ema on lapse isaks nimetanud.

Kui arsti või ämmaemandat ei olnud sünnituse juures, peab ema ise nelja nädali kestes sellest teatama alimentide kupjale. Sama aja jooksul peab ta alimentide kupjale teatama, kes on lapse isa, kui ta mitte ei ole esinenud selle teadaandmisega, mis on ette kirjutatud § 6. või sünnitamise puhul mitte ei ole avaldanud, kes isa on. Kui avaldus on suusõnaline, peab see kirja pandama ja ema poolt võimalikult alla kirjutatama.

Eelpool mainitud teadete andmata jätmist alimentide kupjale karistatakse. Valeteadete andmist selle kohta, kes isa on, ja selleks kaasaaitamist karistatakse rahatrahvi või vangikojaga kuni kahe aastani.

See, kelle juures sünnitamine aset leiab ja igaüks täisealine, kes sünnitamise juures abiks on, peab ema aegsasti manitsema nõutud teadete andmisele. Selle määruse täitmatajätmist karistatakse, kui pöördumine jääb tegemata.

Ka surnultsündinud lapsest peab teatama.

§ 8. Alimentide kupjas läkitab § 6. või 7. järele saadud teated viivitamata oma ülemusele, juure lisades andmeid lapse ema ja arvatud isa majandusliku seisukorra kohta. Kui ema on alaeline, peab asjaomane ametnik kohe hoolitsema selle eest, et tarbekorral nimetatakse hooldaja. Prefekt läkitab siis märgukirja sellele, kes on isaks näidatud, kooskõlas juhtmäärustega § 24-ndas.

See ametlik kiri peab ühtlasi sisaldama teadaande, et kui mees seda mitte ei tunnista, siis peab ta — isakspidamise vältimiseks — protsessi tõstma, nõnda et ta kõige hiljem neli nädalat pärast märgukirja kuulutamist avaldab suusõnalist soovi asja kohtulikuks arutamiseks või jätab kirjaliku soovivaalduse (tähitatud kirja) selle rajooni alamkohtunikule, kus lapse ema elab. See peab märgukirjas teatatud olema.

§ 17. Kui lapse ema on avaldanud, et temal sugulist läbikäimist on olnud mitmega sel ajal, kui raskejalgseks jäämine on võinud aset leida, läkitatakse märgukiri näidatuile kui elatiskohustuslastele. Niisugusel

puhul antakse neile sama ajamäär, mis § 8-das on ette nähtud, elatiskohustusest keeldumise protsessi tõstmiseks.

§ 19. Kasvatusalimente peab makstama, kuni laps 16 aastat on vanaks saanud. Kui isa või juhtumisi ema majanduslik seisukord on niisugune, et talle õigusega võib peale panna alimentide kohustust lapse edasikasvatamiseks üle 16 eluaasta, peab seda tehtama. On laps kehalikult või vaimset nõrk, peab alimentide kohustust samuti pikendatama üle lapse 16. eluaasta.

§ 20. Kasvatusallmendid määratakse kindlaks niimoodi, et võimalikult ühesuurune koorem langeb kummagi vanema peale nende majandusliku seisukorra järele. Kui embkumb mingit osa ei või kanda kuludest, peavad need täielikult pandama ühe peale.

Alimentide maksmiseks määrab vastav departemang kindlaks alamäärad kuu kohta sedamööda, kas last kasvatatakse linnas või maal ning kas laps on alla 14 aasta või 14. ja 16. eluaasta vahel.

Kui laps jääb ema juure, peab isa maksma erilise toetuse esimese 9 kuu kestes pärast sünnitust.

Imetus- ja kasvatusetoetus peab iga kuu kohta ette makstama ja seda tuleb õiendada ka siis, kui laps peaks surema või kasulapseks antama enne jooksva kuu lõppu.

Alimentide kupjas võib määrata, et imetustoetus makstakse asjaomase ämmaemanda või mõne muu usaldatava isiku kätte, niivõrd kui see valmis on maksuõiendust vastu võtma ning seda ema ja lapse hääks tarvitama.

§ 21. Lapse emale peab isa maksma sünnitus- ja ravitsuskulud lapsevoodis olemise ajal, kaasaarvatud ka see, mis arst või ämmaemand peab saama § 6. järele.

Isa peab alimentide maksmist lapse emale alustama 3 kuud enne sünnitamist. Kui isa on jõukas, peab elatistoetust kõrgendatama tema majandusliku seisukorra kohaselt.

§ 22. Kui mitu isikut mõistetakse alimentide kohustust kandma, määrab prefekt,

kuipalju keegi neist peab maksma, ometi niimoodi, et igaüks neist vastutav on täie toetussumma kokkusaamise eest.

§ 23. Hooldaja ei tohi loobuda sellest õigusest, mis lapsel on kasvatuse kohta.

Kui ema tahab loobuda oma nõuetest § 21. järele, peab ta muretsema prefekti nõusoleku.

Uue ajakohase seaduse inaksmapanemisest oleks suur kasu nii inimsuse kui ka riigi mõttes. Kuna praegu meil palju vallaslapsi hukutatakse, paljude kasvatamiseks riik suuri summasid maksab, võiksid paljud lapsed parema korralduse puhul ellu jääda ja riik ei tarvitseks neid kasvatada, vaid nende isad-emad ise kasvataksid neid üles.

1925. a. oli Eestis neljas imikutekodus (Tallinna, Tartu, Kuresaare, Narva) kokku 412 last. Neist olid abielus sündinuid 61 ehk 14,8⁰/₀, kuna teised kõik vallaslapsed olid. Nende ülespidamine maksis riigile 11.806.739 marka. On selge, kes neid kulusid peaksid kandma . . .

Soomes pandi uus "Seadus¹⁾ väljaspool abielu sündinud laste kohta" 1922. a. makma. Ta on Norra sellekohase seaduse järele valmistatud.

Ka Saksamaal on praegu uus vallaslaste seaduse eelnõu²⁾ arutusel, olgugi et seal alles 1900. a. vallaslaste seadus välja anti. Nii arstid kui ka juristid avaldavad selle seaduse eelnõu kohta oma mõtteid. Ta oli isegi VIII. Saksa Lastekaitse Päeval³⁾ sügisel 1926 Düsseldorfis teise päevakorra punktina arutusel. Seal nõuti uuel seaduselt, et ta ainult siis on arstide seisukohalt vastuvõetav, kui ta vähemalt järgmisi nõudeid täidab:

1) Ta peab võimalikult vara ja võimalikult kõik vallaslapsed oma kaitse alla võtma,

1) Laki avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista. Suomen Asetuskokoelma 1922 nr. 173—176.

2) Dr. Erich Nassau, Der Entwurf eines Gesetzes über das Recht des unehelichen Kindes und die Annahme an Kindes Statt. VIII. Deutsche Tagung für Säuglings- und Kleinkinderschutz. Selbstverlag 1926.

2) ta peab neid majanduslikult paremale järjele tõstma ja nende majanduslikke nõudeid kindlustama,

3) ta peab vallaslapse ühiskondlikku ja seltskondlikku seisukohta tõstma.

Eriolist käsitamist leidis küsimus, kuidas siis asja lahendada, kui mitme isa küsimus kerkib. Niisuguseid lapsi on Saksamaal rahvasuu „Aktienkinder“ ehk „Gemeinschaftskinder“ kutsuma hakatud. Et seda ära hoida, mis ju lapsele kuigi meelitav ei ole, tahetakse siiski mitmest isast see lapse isaks tunnistada, kes ekspertide arvamise järele kõige tõenäolisemalt looduse seaduse põhjal selleks võiks olla. See kord maksab juba 100 aastat Austrias ja olla uuemal ajal ka Soomes ja Rootsis vastuvõttu leidnud.

Sama mitme isa küsimust käsitab eradotsent Dr. Lauros Dresdenist³⁾ ja paneb omalt poolt järgmise lahendamismooduse ette:

„Lapse isaks tuleb seda lugeda, kes emaga kokku elas sel ajal, mida, nii lapse küpsuseastme kui ka selle rasedusekestvuse järele, tõenäoliselt võib pidada. Kui mitu meest lapse sünnitamises kaalumise alla tulevad, siis peab seda isaks lugema, kes osutub kõige tõenäolikumaks nii lapse küpsuseastme kui ka selle rasedusekestvuse järele. Kui meeste kokkuelamiste vahel siiski nii lühikene aeg on, et ekspert kõigi meeste kohta ühesuguse tõenäolikkuse maksvaks tunnistab, siis tuleb ühesugune tõenäolikkus kõigi meeste kohta maksvaks tunnistada ja kõik mehed tulevad lapse ülalpidamisest osa võtma tõmmata. Tõenäolikkuse mõistmine kuulub arst-eksperdiile.“

Dr. Louros lisab juure, et kui mitu meest lapsele alimene maksab, siis kannab laps muidugi ema nime.

Huvitav, et isegi Saksamaa riigi põhi-seaduse on punkt vallaslaste kohta üles

3) Lauros und Müller: Ein Vorschlag zur gesetzlichen Regelung der Vaterschaft des unehelichen Kindes. Münchener Med. Wochenschrift 1927, nr. 7.

võetud ja nimelt artikkel 121., mis järgmiselt kõlab: „Vallaslastele tulevad seaduseandlikul teel samad tingimused nende ihuliseks, hingeliseks ja seltskondlikuks arenemiseks luua nagu abielulastelegi“.

Tähelepanu äratav ka see, et Rahvusvaheline Lastekaitse Ühing (Association internationale pour la protection de l'enfance), kes kõige lähemas ühenduses Rahvaste Liiduga töötab, keda õieti viimase organiks võib lugeda, oma 1927. a. päevakorda on võtnud vallaslaste seadustiku kaitse küsimuse, mis huvitatuile arstele ja teistele

kätte on saadetud. Küsimus¹⁾ on järgmiselt redigeeritud: „Kas tuleb seadusse üles võtta kohustused meeste vastu, kes emaga on kokku elanud ajal, mis loomulikult idutsemise ajamäärale vastab?“

Kõike öeldut ja ettetoodut kokku võttes pean kinnitama, et Eesti vajab ajakohast vallaslaste seadust.

Kas vaatame selle peale inimsuse, riiklikult või rahvuslikult seisukohalt, ikka peame tunnistama: asi nõuab hädaliselt parandust.

A. Lüüs.

Varanduse üürimise lepingu ülesütlemine.

Lepingute maksvuse tähtaeg määratakse kindlaks poolte kokkuleppel. On tähtaeg korra kindlaks määratud, ei tarvitse teha kaaslepinglasele mingisuguseid meeletuletsi selle kohta, et tähtaja möödumisega leping lõpeb, sest üldise määruse järele „dies pro homine appellat“ (päev kutsub inimese asemel)¹⁾. Sellest üldisest reeglist tähtaegade kohta enamik koodekseid eraldab varanduse-üürimise lepingu ja määrab, et teatud juhtumustel üürileandja on kohustatud teatama üürijale mõni kuu enne tähtaja lõppu, et lepingut ei pikendata.

Meie koodeksi (B. E. S.) § 4105 määrab, et 6 kuud, mõne varanduse suhtes aga 3 kuud enne tähtaja lõppu üürileandja on kohustatud hoiatama üürijat, et üürilepingut peale tähtaja lõppu ei pikendata, vastasel juhtumusel leping loetakse vaikides pikendatuks veel üheks aastaks.

Samas seisukorras on ka üürija üürileandja suhtes. Tema on kohustatud samadel tähtaegadel ja samade tagajärgedega ette teatama oma soovist lepingut mitte pikendada.

Nende hoiatuste sihiks on, et pooled, s. o. nii üürileandja kui ka üürija, ei jäta teineteist teadmatusse oma edaspidiste kavatsuste kohta üüritava varanduse suhtes peale tähtaja lõppu, s. o., et kummalgi poolel oleks teada, kas soovib teine pool jätkata lepingu vahetada selle varanduse suhtes või mitte. Tähtis on, et seda teataks aegsasti, eriti põllumajanduslike varanduste üürimisel, mis sünnib mitte kuuviisi, vaid vähemalt üheks majandus-aastaks, ja kus lepinglased võivad kaotada terve majandusperioodi rendiküsimuse otsustamise pärast.

Tähtis oli seda teada aegsasti ka linnas asuvate varanduste (korterite) suhtes, sest varem oli kombeks (mõnel pool on see komme säilinud seni), et ümberkolimine uutesse korteritesse sündis ainult 2 korda aastas, kindlail tähtaegadel. Seepärast nii majaanik kui üürnik pidid teadma varakult teise poole kavatsused üürimise jätkamise kohta.

Need praktilised põhjused kutsusidki välja omal ajal tarviduse määrata kindlaks tähtaja üürilepingu ülesütlemiseks.

1) Faut-il inscrire dans la loi des obligations pour les hommes ayant cohabité avec la mère pendant la période légale de la conception?

Seadus ei fikseeri mingisugust sunduslikku vormi vastastikustele teadannetele lepingu mitte-pikenduse kohta. Tähtis on vaid, et üks pool teaks teise soovi lepingut mitte jätkata, et tal ei oleks kahtlust selle kohta. Ja kui teine pool seda kindlasti teab, siis on sellest küllalt, et lepingut ei saaks lugeda pikendatuks, sest lepingu pikendus on ühevääriline uue lepingu sõlmimisega (vaata R. G. E. 86, lk. 61).

Et aga iga lepingu sõlmimine nõuab poolte kokkulepet, siis muidugi ei saa väita, et leping on pikendatud, s. t. uuesti sõlmitud, vastu ühe poole — üürileandja või üürija — selgesti väljendatud tahtmist uut lepingut mitte sõlmida.

Ometi on tegelikus elus see otstarbekohane ja õiglane siht, mis õigustab ülesütluse tarvidust, täiesti unustatud. Raskuspunkt on viidud üle teatavaks tegemise faktilt teatavaks tegemise vormile, ja täieliku kindluse juures, et kaaslepinglasele õigel ajal teatati teise poole tahtmisest lepingut mitte pikendada, kinnitatakse, et leping on siiski pikendatud, sest ei ole kinni peetud lepingu mitte-pikenduse teatamise vormist.

Kordame, et sellega tekib juriidilisel seisukohalt võimatu olukord, et on sõlmitud kahepoolne leping ühe osavõtja tahtmise vastu.

Kahjuks, vanaegne kohtupraktika mõnes omas otsuses toetab seda vormi dominatsiooni asja olu üle käesolevas küsimuses.

Mõtleme seejuures „Landvogtei-Gericht“ kahele otsusele, mis leiuvad Zvingmann'i kogus, IV köites Nr. 594. Nende otsuste tees kõlab järgmiselt:

„Eine Kündigung, die auf eine kürzere Frist als gesetzlich vorgeschrieben, erfolgt ist, hat überhaupt keine rechtliche Wirkung.“

Selle protsessi asjaoludest selgub, et üürileandja teatas üürijale, et viimane 3 kuu pärast vabastaks üüritava ruumi. Seaduse järgi aga üürileandja võis nõuda, et ruum vabastataks mitte 3, vaid 6 kuu pärast.

Ja siin „Landvogtei-Gericht“ leidis, et kui üürileandja eksis, määrates väljakolimi-

seks kolmekuulise tähtaja kuuekuulise asemele, siis üürnik pole kohustatud ruumi vabastama ka 6 kuulise tähtaja möödumisel. Selleks oleval vaja uus „Kündigung“, uus ülesütlemine uue 6-kuulise tähtajaga.

Siin tulebki eriti teravalt esile võistlus „tahte“ ja „tahteavalduse vormi“ vahel. Näib ju, et üürileandja avaldus üürnikule: „Palun Teid vabastada üüritava ruumi 3 kuu pärast“ on täiesti ühevääriline avaldusega, et üürileandja ei soovi üürilepingut jätkata.

Ja kui üürileandjal polnud õigust nõuda, et üürnik vabastaks ruumi 3 kuu pärast, siis see nõudeosa langeb ära ja põhimõtte järele: „utile per inutile non vitiatur“, (kasulikku ei rikuta kasutu läbi) jääb ikkagi püsima selgesti väljendatud soov: üldse mitte jätkata lepingut, lõpetada lepinguvahekord peale lepingu tähtaja lõppu.

Kui nüüd sellane mitte-soovimine ühe lepinglase (käesoleval justumusel-üürileandja) poolt on väljendatud, siis ei või olla juttu vaikivast nõusolekust lepingu pikenduseks, n. n. „tacita relocatio“st, sest mitte ainult ei puudu vaikiv nõusolek ühelt poolt, vaid on selge mitte-nõusolek.

Sest, kordame, kogu üürilepingu vaikiva pikenduse instituut põhjeneb presumtsioonil: „qui tacet, convenire debetur.“ (Kes vaikib, loetakse nõusolevaks).

See selgub otse § 4105. tekstist, kus on öeldud: kui kumbki pool et teata lepingu lõpetamisest, siis see oletatakse (saksakeelses tekstis „so ist anzunehmen“) vaikivalt pikendatuks.

See presumtiivsus tuleb esile eriti selgesti § 4105. allikais. Tema pea-allikais on Ulp. I. 14.

Seal seisab:

„Qui ad certum tempus conducit, finito quoque tempore colonus est; intelligitur enim dominus, quum patitur colonum in fundo esse, ex intergo locare, et hujus modi contractus, . . . nudo consensu conualescunt.“ (Kes teatavaks ajaks rendib, on ka pärast selle aja lõppu rentnik; sest mõistetakse

nii, omanik, lubades rentnikku oma maa pääl olla, edasi rendib, ja seda laadi lepingud . . . on palja nõusoleku tõttu maksvad.)

„Nudus consensus'e" eeldus on hädatarviliseks tingimuseks üürilepingu uuenduse (ex intergo) ehk pikenduse presumpsioonis.

Kui see eeldus millegipärast täiesti võimatu on, siis üürilepingu vaikivast pikendusest ei või olla kõnet, sest Marzell ütleb: „Si interim dominus furere coeperit, vel decesserit, fiere non posse, ut locatio redintegretur.“ (Kui vaheajal omanik hulluks läks või suri, on võimatu, et üürileandmine uuendataks.)

Kui üürileandjal puudub võimalus oma tahte avalduseks nõdrameelsuse või surma põhjusel, siis ei või presumeerida vaikivat nõusolekut lepingu jätkamiseks, ja seega leping ei jätku peale tähtaja.

See nõusoleku-elementi presumeerimine on väljendatud „expressis verbis“ L. 13 § 11, kus muu hulgas leidub niisugune ütetus:

„Sed et si secundo quoque anno nihil fuerit contrarium actum, eandem videri locationem in illo anno permanisse; hoc enim ipso quod tacuerunt, consensisse videtur.“ (Aga kui ka teisel aastal pole midagi vastupidist otsustatud, siis nähtavasti kestab üürileandmine selgi aastal edasi; sest selle samaga, et nad vaikisid, on nad nähtavasti oma nõusolekut avaldanud.)

Nii siis, lepingu vaikiv jätkamine põhjendub ainuüksi poolte vaikimisel selles küsimuses.

Kui aga üks pool ei vaiki, vaid avaldab täielikku aktiivsust lepingu lõpetamise küsimuses, kui ta nõuab lepingu lõpetamist isegi varem, kui seaduses ette nähtud, kui ta esineb nõudmisega kohtus lepingu lõpetamise üle, kui on täiesti selge, et „dominus non patitur colonum in fundo esse“ — siis ei saa enam ütelda „nihil fuit contrarium actum“ ja järelikult, „hoc enim ipso quod tacuerunt, consensisse videtur.“

Täielises kooskõlas sellega prof. Eunenccerus kirjutab raamatus „Lehrbuch des bürgerlichen Rechts“ I köide, § 248 p. 3: „Die Kündigung ist, so fern nichts anderes bestimmt ist, an keine Form gebunden; sie kann daher auch durch concludente Handlungen erfolgen, z. B. durch Klage-Erhebung usw.“

Ja teisel: „Die Kündigung ist eine einseitige empfangsbedürftige Willenserklärung, die aber auch stillschweigend, z. B. durch Klage auf Räumung der Wohnung oder durch die Erklärung, den Mietzins zu steigern, erfolgen kann.“ (§ 354, lhk. 394).

§ 568. B. G. B määrab: „Das Mietverhältnis gilt als auf unbestimmte Zeit verlängert, sofern nicht der Vermieter oder Mieter seinen entgegenstehenden Willen dem anderen Teile gegenüber erklärt.“

Nii siis, nõutakse vaid „entgegenstehenden Willen,“ selle vorm aga pole ette ära määratud.

Ja millises vormis see „entgegenstehender Wille“ väljendub, on täiesti ükskõik.

Diametraalselt vastupidisele seisukohale asus selles küsimuses „Landvogtei — Gericht“ oma ülalmainitud kahes otsuses.

Tahtes ümber lükata vale tähtaja määrava ülesütelse kohustavuse üürniku kohta, otsuste autor mõne rea ulatusel kaks korda mainib, et nõutav on, et ülesütetus „in gesetzlich vorgeschriebene Weise,“ „in rechtforforderlicher Weise zum Ausdruck gelangt.“

Ometi, tunneme vaid „gesetzlich vorgeschriebene Frist,“ mitte aga „gesetzlich vorgeschriebene Weise;“ „Frist“ aga määrab kindlaks ainult selle miinimumi, kui kaua enne tähtaja lõppu võib sündida ülesütlemine. Tähtaja määrab seadus ise, ja ühe poole ebaseaduslikul nõudel selle tähtaja suhtes pole mingit tagajärge, et ei too kahju ei vastaspoolele, ega ka poolele endale, kes selle ebaõige tähtaja määras.

„Landvogtei-Gericht“ aga arutab teisiti: üürileandja nõudes vabastada ruum 3 kuu pärast, kuna seadus määrab 6 kuud, „Land-

vogtei-Gericht" ei näe lihtsat, kahjutut eksistust või seaduslike tähtaegade mitte-teadmist lepinglase poolt, vaid leiab siin katse korteri enneaegseks vabastamiseks, kus juures poole tahe nagu oleks juhitud ainult sellele, et saada korter nimelt enneaegselt, ega nähta siin tahteavaldust selle kohta, et pool üldse keeldub lepingut jätkamast.

Tegeliku elu seisukohalt see on ülesütteleja poole tahte liigne venitamine, et mitte öelda selge valesti tõlgitsemine.

Kui üürileandja ütleb üürnikule: „ma nõuan, et Teie vabastaksite 3 kuu pärast korteri,“ siis selles nõudes on kaks tahteavaldust, ja nimelt:

1. Üürileandja teatab, et ta ei soovi jätkata üürilepingut.

2. Üürileandja soovib, et lepingu-vahekorrd lõpeks 3 kuu pärast.

Kui teine nõue asjaolude seisukohalt on enneaegne, siis tal ei või olla seaduslikku mõju. Kuid jääb ometi püsima üürileandja poolt selgelt väljendatud soov lepingut mitte jätkata.

Ja kui sellane mitte-soovimine on seaduslik ja toob endaga kaasa seaduses ettenähtud tagajärjed, järelikult lõpetab presumtsiooni „tacita relōcatio“ lepingu vaikivast jätkamisest, siis ei saa tõendada, nagu annulleeruks see mõju ja nagu ennistuks tühistunud presumtsioon ainult seepärast, et oli määratud liig kiire, ebaseaduslik tähtaeg väljakolimiseks.

Ometi, „Landvogtei-Gericht'i“ otsuse autor kirjutab nimelt nii: Sellane ülesütteleus ebaõige väljakolimise tähtajaga ei või omada seaduslike tagajärgi, mis oleksid nõudel kolida välja 6 kuu pärast või väljakolimise nõudel ilma tähtaega määramata.

Tähendab kui üürileandja kirjutab üürnikule: „Palun vabastada üüriva korteri“, siis on see seaduslik ülesüttelemine kõigi seaduslike tagajärgedega.

Aga kui ta kirjutab: „Palun vabastada korter 3 kuu pärast“ (6 kuu pärast), siis

on see juba ebaseaduslik ülesüttelemine, mil pole mingisuguseid tagajärgi.

Otsuse autor nähtavasti isegi saab aru oma mõttekäigu ja oma järelduste kistuvusest, ebaloomulikkusest ja ebaloomilisusest, ja lõpptulemuses kaldub sinna poole, et üürileandja soovis lõpetada lepingu-vahekorra ja ainult tegi juriidilise vea tähtajas, kuid siiski kirjutab ta: „Der Rechtsirrtum, in welchem sich der Vermieter bei der Kündigung befindet, darf nur ihm selbst zu Schaden gereichen,“ teiste sõnadega: „error juris nocet.“

Kuid vea läbi tekkiv kahju ei või ju minna kaugemale veast endast. Ja kui oli viga kuude arvus, siis ainult see kuude arv langeb ära ja selle asemele jääb kuude arv, mille seadus kindlaks määranud.

Meie ei räägigi sellest, et reeglist: „error juris nocet“ on erand, ettenähtud B. E. S. § 2956-ndas, täh. vabandav võimatus omada neid juriidilisi teadmisi, mille puudumine põhjustas vea. Sel puhul kirjutavad allikad: „Sed juris ignorantiam non prodesse, Labeo ita accipiendum existimat . . . ut cui facile sit scire, ei detrimento sit juris ignorantia.“ (Kuid seda asjaolu, et õiguse (seaduse) mitte-teadmine kasulik ei ole, arvab Labeo tulevat nii mõista, et sellele, kel kerge oleks seadust tunda, kahjuks oleks selle mitte-tundmine).

Momsen aga lisab siia juure: „Cui non facile sit scire, ei detrimento non sit.“ (Kel mitte ei ole kerge teada, sellele ei ole kahjuks).

Selle põhjal Vene Senat ei arvanud süüks talupoegadele B. E. S. III kõite (1892. a. väljaanne Nr. 2485, vaata Nolken) üksikute paragrahvide mitte-teadmist.

Mitte-juristi eksimus ülesüttelemise tähtaegade suhtes on nimelt sellane vabandav eksimus.

Ja ei saa arutada nii nagu teeb seda „Landvogtei-Gericht“, et tasuks selle eest, et üürileandja eksis ja määras liig lühikese tähtaja väljakolimiseks, jääb üürnikule õigus hoopis mitte välja kolida; seega järe-

likult, mitte tahe, vaid tahteavalduse vorm eel kõige ja üle kõige.

Samas „Landvogtei-Gericht'i otsuses ja ka järgmises tähendatakse, et ka kohtulik nõue väljakolimiseks, lepinguvahekorra lõpetamiseks ei asenda ülesütlust, milline peab sündima seaduses ettenähtud viisil.

Mõistame täiesti ja oleme nõus, et kui nõue väljakolimiseks on esitatud ilma eelkäiva 6 kuise ülesütletuse (resp. 3-kuise) ja kui nõue kestis üle 6 kuu, siis kohus ei pea nõuet rahuldama, sest iga otsus määrab poolte vahekorrad „actio nata“ momendi järele, et aga sel momendil nõue oli enneaegne ülesütletuse puudusel siis peab see nõue tunnustatama enneaegseks ka otsuse tegemise momendil, sest siin ei ole „plus petitio temporis ratione,“ mida üldse ei tunnusta meie Tsiiv. Kohtup. kord.

Kui aga väljakolimise nõudmine on tõstatatud, siis, ehk küll ta tagasi lükati enneaegsuse tõttu, on see nõue küllalt selgesti väljendatud tahteavalduseks selle kohta, et nõudja keeldub üürilepingut jätkamast.

Seepärast kostja peab teadma seaduse poolt määratud tähtaja kestes, arvates sarnase nõude esitamise päevast, et leping enam ei jätku, sest teine pool pole nõus lepingu jätkamisega, et selle oma mitte-nõusoleku ta väljendas väljakolimise nõude esitamise faktis ja mingisuguste tegudega mitte-nõusolekut ta muutnud ei ole. Ja kui seadusliku tähtaja möödumisel üürnik ikkagi välja ei kolinud, siis üürileandja on õigustatud esitama uue nõude ja toetuma see juures endisele nõudele kui ülesütletuse tõendusele,

mis on väljendatud mitte ainult „stille Willenserklärung“i abil, nagu esineb B. G. B. järele, vaid on väljendatud mitte sugugi kahemõtteliselt pöördumisega kohtu kaitse poole.

Windscheid Pandecten (II köide § 309) räägib, et „stille Willenserklärung“i puhul tuleb tarvitada „benigna interpretatio“. Das Gegenteil ist starrer Formalismus.“

Kõik „Landvogtei-Gericht'i“ kaalutlused üürimise lepingu ülesütlemise küsimuse puhul on läbiimbund just sellest „starrer Formalismus“est ja see formalism ei leia õigustust ei lepingute tõlgitsemise üldmäärustes, ega ka erimäärustes B. E. S. § 4105.

Otsuse autor jättis hoopis lähele panemata, et ülesütletus ei hävita omandatud õigust (jus acquisitum) vaid ainult oletuse, seadusliku presumtsiooni õigusest, õiguse varju.

Vari hajub loomuliku valguse juures, selleks pole tõesti vaja valgustust eriliste reflektoritega, mis ehitatud isesuguse süstemi järele.

Meie peatusime eriti üksikasjaliselt neil kahel otsusel, sest Baltimere kohtute ammune praktika, mille Zwingmann kogunud, peetakse meie kohtutes väga autoriteetseks ja peab tunnustama, täiesti teenitult.

Kuid need otsused ei või pretendeerida eksimatusele.

Zwingmann ise ei poolda paljusid nendest otsustest.

Ja eeltoodud otsustega ja kaalutlustega, millele nad toevad, ei saa olla nõus.

W. Kaznelson.

Tingimisi süüdlaseksmõistmine.

(Järg.)

„Õiguses“ № 8—1926 a. puudutasin tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduse tarvitamist rahukohtunikude poolt Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonnas, käesolevas toon andmeid ka Rahukogu enese kohta.

Teise astme kohtuna vaatas Rahukogu läbi ja otsustas 1924. a. jooksul 327 edasi-kaebusaja, kus oli määratud vabadust-kiitsendav karistus-vangistus ehk arest; kui sellest maha arvata 94 õigeeks mõistvat ot-

sust, siis jääb järele 233 kohtuasja ja neist on Rahukogu tingimisi-otsuse teinud 69 asjas, s. o. nmbes 30%.

Kuritegude ja karistuste rühmade kohaselt, nagu see kirjeldatud oli ka rahukoh-tunikkude suhtes, kujunes tingimisi tehtud otsuste % rahukogu II. astme kohtus järg-miselt:

vangistus: 1) varguse, kelmu-se, võõra vara omandamise ja raiskamise eest 48%
2) muude süüstegude eest 23%
arest. 20%

Peale selle kinnitas Rahukogu 17 rahu-kohtunikkude poolt tingimisi mõistetud ot-sust, kuid mõistis ka õigeks 12 tingimisi karistatut.

Ei ole huvituseta ära märkida, et neis asjus, kus Rahukogu omalt poolt tingimisi-karistuse määras (69), on edasikaebustes palutud tingimisi karistada 12-l korral ja seejuures põhjusena ette toodud: süü üles-tunnistamine, aus elu, kahetsemine, ei olnud taht kuritegu toime panna, purjusolek, vas-taspoole pealetungimine. Ainult 7 eelnime-tatud palujaist on pärast Rahukogu kohtu-istungil asja arutamisel oma palve juure jäänud, teised aga paremaks pidanud pa-luda täielikku õigeksmõistmist.

Rahukogu avalikul kohtuistungil on 5 isikut palunud ennast tingimisi karistada, ilma et sellest edasikaebuses oleks räägi-tud, ja 14-l korral on palutud: „Palun õi-geks mõista, aga kui kohus seda võimaliku ei leia olevat, siis palun karistust tingimisi määrata.“ Enamjagu kordi on seda ütelnud kohtualuse kaitsja advokaat, iseäranis need, kel „aega ei ole“ kohtuasjasse süve-neda.

Ülejäanud 38 korral on Rahukogu tingi-misi süüdlaseksmõistva otsuse teinud oma initsiatiivil.

Põhjenditena on Rahukogu otsuste mo-tiivides tingimisi-karistuse määramisel ära tähendatud järgmised asjaolud:

kohtualuse karistamatus 35 korda
aus elu 15 „

kaebaja väljakutsuv ülespidamine 3 korda
noorus 3 „
poolte alalised omavahelised tülid 1 „
abikaasade vahekorid 1 „
kohtualuse kahetsemine 2 „
kohtualuse arenematus 1 „
kohtualuse äritus 1 „
ei saa raskel mõõdul karistata-
vaks pidada 1 „
karistatav on naisterahvas 1 „
motiveerimata jäänud 2 „

Rahukogul I astme kohtuna on kitsam võimalus tingimisi süüdlaseksmõistmises, sest et kohtualust ähvardavad karistused siin harilikult suuremad kui see tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduses ära on tähen-datud. Kuid siingi on 1924. a. jooksul 135-st vabadustkiitsendavast otsusest (sunnitõöst arestini) tingimisi tehtud 23, s. o. umbes 17%; kui aga võtta see % ainult karistusena ähvardanud vangistuse ja aresti suhtes, siis on see igatahes märksa suurem.

Kohtualused ise on Rahukogu I astme kohtus tingimisi-karistamist palunud 9-l korral, ka on „õigeks mõista, või kui kohus ei leia seda võimaliku olevat, siis tingimi-si-karistus määrata“ palutud 2-l korral; muil kordadel on kohus ise omal algatusel tin-gimisi süüdlaseksmõistva otsuse teinud.

Motiveeritud on tingimisi-karistamist Ra-hukogu I a. kohtus järgmiselt:

kohtualuse karistamatus 12 korda
„ süü ülestunnistamine 7 „
„ kergemeelsus ja ru-malus 1 „
kaebaja on olnud tüli algataja 1 „
kohtualuse kahetsemine mõne eelmisega 2 „

Esiletoodud andmed näitavad, et ka Ra-hukogus tingimisi süüdlaseks mõistmise sea-dust tarvitatakse ja keskmiselt samas ula-tuses kui rahukoh-tunikkudegi juures.

Tuleks küsida nüüd, missuguseid, taga-järgi on annud meil tingimisi süüdlaseks-mõistmise seaduse tarvitamine, s. o. kui palju tingimisi tehtud kohtuotsustest on tagasi võetud seetõttu, et tingimisi süüdi-

mõistetud ei pidanud antud töotust temale määratud tähtaja jooksul uut kuritegu mitte teha.

Selle küsimuse lahendamiseks on võimalik andmeid võtta õige väiksest aastate arvust, nimelt 1920., 1921. ja 1922. aasta kohta, kuna 1923. aastal tingimisi tehtud kohtuotsustest, iseäranis aasta tõpupoolsetest, mõned võib-olla veel tagasi võetakse, sest kotmeaastane katseaeg lõppes alles 1926. aastaga. Seepärast käivad alljärgnevad arvud ka ainult nimetatud kolme aasta kohta, kusjuures veel silmas tuleb pidada, et seadus tingimisi süüdlaseksmõistmise kohta ilmus „Riigi Teatajas“ alles 16. augustil 1920. aastal.

Eeltoodud andmete järele on tingimisi mõistetud otsuste tagasivõtmise % Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonnas kokku, kolme aasta jooksul 2,5—5,3 olnud, võiks ütelda, keskmiselt umbes 4.

Kui neid arve võrrelda teiste riikidega, siis peab ütleva, et tingimisi mõistetud otsuste tagasivõtmise % meil suur ei ole.

Küll ei saa meie arve täpsetena võtta, niipalju kui see puutub tingimisi tehtud otsuste tagasivõtmisesse, sest võib-olla on nii mõnigi tagasivõtmine raamatuisse ja aktidesse märkimata jäänud, mis võimalik meie kohtutes valitseva mitteühtlase tingimisi tehtud otsuste tagasivõtmise korra juures. Nimelt ollakse mõnes kohturingkonnas arvamisel, et tingimisi tehtud kohtuotsuse võib tagasi võtta ainult see kohus, kes selle otsuse on mõistnud, kuna mõnes jälle arvatakse, et tagasivõtmist peab toimetama see kohus, kes uut tingimisi karistatu poolt kordasaadetud süüsteo asja arutab ja otsustab. Sel viimasel korral võib aga juhtuda, et tingimisi karistuse mõistnud kohtule ei teatatagi selle otsuse tagasivõtmist. Kuid arvatavasti ei ole neid juhtumusi mitte palju.

Pealeselle võib tingimisi mõistetud otsus nii mõnigi kord tagasivõtmata jääda lihtsalt sellepärast, et kohtutel teada ei ole, et isik juba ennem on tingimisi karistatud, sest et kõigi tingimisi süüdlaseksmõistetute

1920. a.

Kohtu nimeius.	Tingimisi tehtud otsuste arv	Neist tagasi võetud	% keskmiselt
Rahukogu I aste .	2	0	5,3
Rahukogu II „ .	14	0	
I rahukohtu jaoskond	4	0	
II „ „	5	2	
III „ „	3	0	
IV „ „	7	1	
V „ „	10	0	
VI „ „	4	0	
VII „ „	7	0	
Kokku	56	3	

1921. a.

Rahukogu I aste .	1	0	2,5
Rahukogu II „ .	43	0	
I rahukohtu jaoskond	37	2	
II „ „	8	2	
III „ „	6	0	
IV „ „	27	0	
V „ „	30	1	
VI „ „	22	0	
VII „ „	29	0	
Kokku	203	5	

1922. a.

Rahukogu I aste .	6	0	4,9
Rahukogu II „ .	39	1	
I rahukohtu jaoskond	19	2	
II „ „	12	3	
III „ „	8	0	
IV „ „	26	0	
V „ „	12	2	
VI „ „	45	1	
VII „ „	15	0	
VIII (uus) „ „	2	0	
Kokku	184	9	

kohta nimekirju ei peeta. Nii võib otsuste tagasivõtmise protsent meil suurem olla kui eelpool nimetud 4, kuigi mitte väga palju.

Täiesti täpse ülevaate tingimisi süüdlaseksmõistmise seaduse tarvitamise tagajärgede kohta meil saaksime ikkagi ainult siis, kui kõigist tagasivõtmistest teated antaks

ühthe keskk kohta riigis, kus kõigi tingimisi karistatute kohta üldised nimekirjad peaks peetama. See keskkohd on loomulikult kohtuministeerium.

Niikaua aga kui meil see kindel registreerimine puudub, ei saa ka selget ega täpset ülevaadet tingimisi süüdlaseksmõistmise tarvitamise ulatuse ega selle tagajärgede kohta; ei saa seda kohtunikud, keda asi loomulikult kõige enam huvitab, ei asutised ega isikud, kes võitlevad kuritegevuse vastu ja töötavad abinõude leidmise kallal, kuidas kuritegevusele libisenud inimesi jälle õigele teele aidata ja neid riigile

jälle kasulikkudeks kodanikkudeks teha; e saa siis ka seisukohta võtta, kas tingimisi süüdlaseksmõistmist laiendada, kui see häid tagajärgi peaks olema annud, või selle tarvitamist piirata, kui näha, et tagajärjed halvad on olnud. Praegu kobame küll umbkaudu.

See ei tohiks aga nii olla, sest tingimisi süüdimõistmine näib olevat üks tähtsais tegureist meie ühiskondliku elu tervendamisel, kuid sellest edaspidi.

Kõige selle pärast korraldatagu meil asi mida varem seda parem.

J. Depmann.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Kuidas tuleb tingimisi enne tähtaega vabastamise tähtaeg välja arvata kui vahialusele on armuandmise ehk muus seaduslikus korras kohtuotsusega määratud vangis kinnipidamisc aega vähendatud?

Vastus:

1917. a. 1. augusti seaduses ettenähtud tingitavat enneaegset vangist vabastamist võib tarvitusele võtta ka nende vangis kinnipidamiste kohta, mis kohtu otsuste asemel seaduslikus korras on astunud.

1917. a. 1. augusti Tingitava ennetähtaega vabastamise seaduse II jao järele lubati ka neil, kes sama aasta 17. märtsi amnestia seaduse põhjal karistuse kergendusi olid saanud, ka veel ennetähtaegse vabastamise õiguse osaliseks saada selle seaduse järele. Ei ole põhjust eeldada, et seadusandja oleks tahtnud ennetähtaegse vabastamise õigust piirata ainult nende kohta, kes karistusi kannavad otse kohtu otsuste järele, olid ju peaaegu kõik vangistatud kergendusi saanud amnestia seaduse põhjal. Tingitava ennetähtaegse vabastamise seaduse siht oli ja on üldse nende vangide karistust vähendada, kes oma üles-

pidamisega lubavad ennustada, et nad pärast vabastamist korralikku eluviisi saavad pidama. Karistus, mida süüdimõistetu üldamnestia seaduse või muidu seaduslikus korras kohtu poolt määratud karistuse asemel peab kandma, eriti ka Vabariigi Valitsuse poolt armuandmise korras vähendatud karistus, asendab kõigiti kohtu poolt määratud karistust.

(R. Üld. Os. t. nr. 18—1927)

Kas tuleb vahialuste enne tähtaega tingimisi vabastamisel kuuekuist tähtaega, mis vahialune peab temale määratud karistusest ära kannud olema, arvata kohtuotsuse täitmisele pöörmisest või vahialuse ajaistujate liiki ümberarvamise päevast, eeluurimise vangistust arvestamata jättes, või aga arvatakse selle tähtaja sekka ka eeluurimise ajal kestnud vangistus, niivõrd kui see kohtuotsuses on arvesse võetud?

Vastus:

Vangide enne tähtaega vabastamisel minimaalne kuuekuine tähtaeg, mis karistusekandja otsuse täitmise puhul peab ära kandma, arvatakse vangli karistuskandjate liiki ümberarvamise päevast.

Riigikohitu Üldkogu 1926. a. tegevuse aruanne.

Asjade liigid	Lõpetamata asju 1. jaanuaril 1926. a.	1926. aasta jooksul asju juure tulnud	Kokku oli asju 1926. a	1926. a. jooksul otsustatud asjad							Lõpetamata asju 1. jaanuaril 1927. a.	1926. a. oli üldkogu korr. koosolekuid	Neil koosolekuid arutatud küsimuste arv	1926. a. oli üldkogu avalikke kohtuistungeid		
				Kaebused, protestid ja palved tagajärjeta jätud	Otsused ehk määrused tühistatud	Kaebused ja seletuse pärimised läbi- vaatamata jätud	Asjatoimetus ära lõpetatud	Seletusi antud	Riigikohitu osakon- nale otsustamiseks antud	Teise kohtuasutisse üle antud					Eeluurimise korral- damiseks prokurörile saadetud	Kokku otsustatud 1926. aastal
1. Distriktsiooni-asjad	1	14	15	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Valvekorras antud kaebused ja protestid:																
a) Kohtupalati otsuste ja määruste peale	3	16	19	7	1	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—
b) Kohtupalati vanema esimehe määruste peale	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
d) Tallinna - Haapsalu Rahukogu otsuste ja määruste peale	1	3	4	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
e) Tartu-Võru Rahukogu otsuste ja määruste peale	—	7	7	6	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
f) Rakvere-Paide Rahukogu ot- suste ja määruste peale	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
g) Viljandi-Pärnu Rahukogu ot- suste ja määruste peale	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Seletusepärimised:																
a) Riigikohitu osakonalt esimehe kaudu	2	3	5	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
b) Esimehe ettepanekud	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
d) Kohumistriit	—	9	9	—	—	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
e) Siseministri	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Maade sundvõrdandamise asjad .	2	4	6	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Mitmesugused asjad	3	20	23	6	1	8	3	2	—	—	2	—	—	—	—	—
	13	80	93	24	7	12	7	11	5	4	5	75	18	58	222	5

Riigikohtu kriminaal-osakonna

	Otsustamata asjade arv		Kokku	Otsustatud asju 1926. a.										
	1. jaanuaril 1926. a.	Juuretulnud asjade arv 1926. a.		Tagajärjete jäetud	Otsused muudetud ehk tühistatud	Kr.Kp.S. §§ 916 ¹ , 912. ja 174. põhjal läbivaatamiselt kõrvaldatud	Teistel põhjustel läbivaatamata jäetud	Ettepanekud ja palved rahuldatud	Süüdimõistvad otsused	Õigeks mõistvad otsused	Riigikohtu üldkogule üle antud	Seletus antud	Kokku	
	Kohtupalat	13		178	191	184	27	8	—	—	—	—	—	—
Sõjaringkonnakohus	8	39	42	34	6	—	2	—	—	—	—	—	—	42
Tall.-Haapsalu Rahukogu	21	358	379	259	61	19	15	—	—	—	—	—	—	354
Tartu-Võru	25	330	355	229	71	22	2	—	—	—	—	—	—	324
Rakvere-Paide „	8	232	240	168	35	24	2	—	—	—	—	—	—	229
Viljandi-Pärnu „	8	111	119	80	18	6	—	—	—	—	—	—	—	104
Riigikohus II instants.	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Mitmesugused asjad	7	57	64	47	5	—	2	6	—	—	—	—	1	61
Kokku	85	1306	1391	951	223	79	23	6	1	—	—	—	1	1284

Riigikohtu tsiviil-osakonna

	1. jaanuariks 1926. a. oli otsustamata asju	1926. a. jooksul juuretulnud asju	Kokku	1926. a. otsustatud asju			1. jaanuariks 1927. a. jäi otsustamata asju
				Tagajärjete jäetud	Kaebused ja palved rahuldatud (otsused tühistatud)	Kokku	
Kohtupalat	130	257	387	202	61	263	124
Tallinna-Haapsalu Rahukogu	137	220	357	186	92	278	79
Tartu-Võru	119	195	314	163	84	247	67
Viljandi-Pärnu	94	171	265	123	67	190	75
Rakvere-Paide	25	61	86	37	18	55	31
Mitmesugused asjad	1	3	4	3	—	3	1
Kokku	506	907	1413	714	322	1036	377
Perekonnanime muutmise asjad	41	75	116	35	61	96	20
Kokku	547	982	1529	749	383	1132	397

1926. a. tegevuse aruanne.

Otsustamata asjade arv 1. jaanuaril 1927. a.	Kohtuistungite arv	Korr. koosolekute arv	Korr. koosolekutel läbi- arutatud küsimuste arv	Otsustatud asjade arvust %/0								
				Tagajärjeta jäetud	Otsused muundetud ehk tühistatud	Kr.Kp.S. §§9161., 912. ja 174. põhjal läbivaatamiselt kõrvaldatud	Teistel põhjustel läbivaatamata jäetud	Ettepanekud ja palved rahuldatud	Süüdimõistvad otsused	Olgemõistvad otsused	Rüürikohu üldkogule tule antud	Seletus antud
22	—	—	—	79,29	15,98	4,73	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	81,00	14,29	—	4,71	—	—	—	—	—
25	—	—	—	73,16	17,23	5,37	4,24	—	—	—	—	—
31	—	—	—	70,68	21,91	6,79	0,62	—	—	—	—	—
11	—	—	—	73,36	15,29	10,48	0,87	—	—	—	—	—
15	—	—	—	76,92	17,31	5,77	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—
3	—	—	—	77,05	8,20	—	3,28	9,83	—	—	—	1,64
107	36	140	1253	74,06	17,37	6,15	1,79	0,47	0,08	—	—	0,08

tegevuse aruanne 1926. a.

Asjade nõudehinna üldsumma	Asjad, milles nõuded hindamata	Otsustamata asjade nõudehind	Otsustamata asjad, mil- ledes nõuded hindamata	Kohtuistungite arv	Korrald. koosolek.		%/0 %/0		Märkused
					arv	läbisarutatud küsimusi	Tagajärjeta jäetud	Kaebused ja palved rahuldatud (otsused tühistatud)	
122.952.168	109	55.414.422	23	—	—	—	76,81	23,19	
7.527.511	47	2.064.819	10	—	—	—	66,91	33,09	
6.428.499	53	1.849.629	9	34	50	1074	66,00	34,00	
7.125.067	43	1.456.506	10	—	—	—	64,74	35,26	
1.977.898	10	634.204	3	—	—	—	67,27	32,73	
—	4	—	1	—	—	—	100	—	
146.011.148	266	61.419.580	56	34	50	1074	68,92	31,08	
—	—	—	—	—	—	—	36,46	63,54	
146.011.143	266	61.419.580	56	34	50	1074	66,17	33,83	

Riigikohtu administratiiv-osakona

I astme toimetused.	I. jaanuaril 1926. a. olf lõpetamata asju		Kokku	Lõpetatud 1926. aastal												Kokku	I. jaan. 1927. a. jäi lõpetamata
	1926. a. jooksul tuli juure	1926. a. jooksul		rahuldati		jäeti tagajärjeta		mitmesugustel põhjustel jäeti läbivaatamata		kõrvaldati läbivaatamiselt		pandi seisma		Kokku			
				arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%				
1 Riigikogu Valimiste Peakomitee	—	10	10	2	20,00	5	50,00	—	—	3	30,00	—	—	10	—		
2 Siseministeerium, adm. ja omaval. asjade Peavalitsused	36	75	111	27	31,77	33	38,82	8	9,41	17	20,00	—	—	85	28		
3 Politsei Peaval. ja direktor	4	5	9	1	11,12	8	88,88	—	—	—	—	—	—	9	—		
4 Piirivalve Valitsus	—	3	3	—	—	1	33,33	—	—	2	66,67	—	—	3	—		
5 Rekviireerimise Peakomisjon	9	49	58	8	5,35	5	8,93	10	17,86	38	67,86	—	—	56	2		
6 Ususajade Kolleegium	1	—	1	—	—	—	—	1	100,00	—	—	—	—	1	—		
7 Kaubandus-Tõstusminist.	14	1	15	3	21,43	10	71,43	—	—	—	—	1	7,14	14	1		
8 Patendi-Apellatsioon komisjon	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	100,00	1	—		
9 Teedeminist. ja Mereasj. Peaval.	7	16	23	2	11,77	12	70,58	—	—	—	—	3	17,65	17	6		
10 Raudteede Valitsus	1	3	4	—	—	2	66,67	—	—	1	33,33	—	—	3	1		
11 Posti telegr.-telef. Peavalitsus	1	2	3	2	66,67	1	33,33	—	—	—	—	—	—	3	—		
12 Haridusministeerium	6	25	31	6	26,09	6	26,09	2	8,69	5	21,74	4	17,39	23	8		
13 Töö- ja Hoolekandeminist.	36	120	156	42	31,34	43	47,01	3	2,24	25	18,06	1	0,75	134	22		
14 Kinnitusnõukogu	—	5	5	—	—	3	100,00	—	—	—	—	—	—	3	2		
15 Tervishoiu Peavalitsus	—	1	1	1	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—		
16 Rahaministeerium	33	47	80	21	28,00	44	58,66	4	5,34	6	8,00	—	—	75	5		
17 Ots. Maks. Peaval. ja Peakomitee	333	173	506	80	20,21	268	67,68	9	2,27	38	9,59	1	0,25	396	110		
18 Tulumaksu Peakomitee	167	58	225	19	19,59	68	70,10	—	—	9	9,28	1	1,03	97	128		
19 Tollikomitee	12	14	26	4	20,00	9	45,00	1	5,00	5	25,00	1	5,00	20	6		
20 Aktsiisi Peavalitsus	—	3	3	—	—	3	100,00	—	—	—	—	—	—	3	—		
21 Kinnisvar. hindam. Peakom.	1	—	1	—	—	1	100,00	—	—	—	—	—	—	1	—		
22 Riigikontroll ja kontrollnõuk.	12	14	26	2	14,29	9	64,28	—	—	1	7,14	2	14,29	14	12		
23 Sõjaminist. ja sõjanõukogu	29	28	57	14	26,92	26	50,00	2	3,85	10	19,23	—	—	52	5		
24 Rahvaväe Peakomisjon	—	4	4	—	—	3	100,00	—	—	—	—	—	—	3	1		
25 Välisministeerium	1	—	1	1	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—		
26 Kohtuministeerium	4	5	9	—	—	5	71,44	1	14,28	1	14,28	—	—	7	2		
27 Vangimajade Peavalitsus	—	2	2	—	—	2	100,00	—	—	—	—	—	—	2	—		
28 Põllutööminist. peavalitsustega	489	227	716	88	17,74	303	61,09	40	8,06	54	10,88	11	2,23	496	220		
29 Hoolekande likvid. komisjon	61	7	68	1	1,47	66	97,06	1	1,47	—	—	—	—	68	—		
30 Maakorrald. Peakomisjon	1	5	6	1	20,00	3	60,00	—	—	1	20,00	—	—	5	1		
31 Ettekanded otsuste tühistam. ja vaieluste lahendamise kohta	7	11	18	13	76,47	3	17,65	1	5,88	—	—	—	—	17	1		
32 Mitmesugused asutised	1	11	12	—	—	1	9,09	—	—	10	90,91	—	—	11	1		
Kokku	1267	924	2191	333	20,42	963	59,04	83	5,00	226	13,85	26	1,60	1631	560		

Kokkuvõte.

1926. a. ühes 1925. a. lõpetamata asjadega sissetulnud :

I astme asju — 1267 + 924 = 2191

II astme asju — 189 + 276 = 465

Kokku — 2656.

nendest lõpetati aasta jooksul :

I astme asju — 1631 ehk 74,44 %

II astme asju — 303 ehk 65,16 %

Kokku — 1934 ehk 72,82 %.

aruanne 1926. aasta tegevuse kohta.

	II astme toimetused.	Kohtuasutised, kelle otsuste peale kaebused antud	I. jaanuaril 1926. a. oli lõpetamata asju	1926. a. jooksul tult juure	Kokku	Lõpetatud 1926. aastal								Kokku	I. jaan. 1927. a. jäi lõpetamata
						rahuldati		jäeti taga-järeltä		kõrvaldati läbivaatamiselt		kustutati maha ja lõpetati mitmesugustel põhjustel			
						arv	%	arv	%	arv	%	arv	%		
1	Tallinna-Haapsalu Rahukogu		12	19	31	11	45,83	11	45,83	1	4,17	1	4,17	24	7
2	Tallinna 1. jsk. rahukohtunik		—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
3	Tallinna 6. jsk.		—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
4	Tallinna 7. jsk.		—	—	—	—	—	1	100,00	—	—	—	—	1	1
5	Tallinna 9. jsk.		—	3	3	—	—	1	100,00	—	—	—	—	1	2
6	Keila jsk.		2	—	2	1	50,00	1	50,00	—	—	—	—	2	—
7	Raasiku jsk.		2	6	8	1	25,00	3	75,00	—	—	—	—	4	4
8	Rapla jsk.		2	4	6	—	—	3	75,00	1	25,00	—	—	4	2
9	Haapsalu jsk.		2	1	3	1	50,00	1	50,00	—	—	—	—	2	1
10	Lihula jsk.		1	1	2	1	50,00	1	50,00	—	—	—	—	2	—
11	Saaremaa 2. jsk.		—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
12	Saaremaa 3. jsk.		1	—	1	1	100,00	—	—	—	—	—	—	1	—
13	Hiumaa jsk.		1	1	2	1	50,00	1	50,00	—	—	—	—	2	—
14	Rakvere-Paide Rahukogu		2	40	42	6	31,58	10	51,63	1	5,26	2	10,53	19	23
15	Rakvere 2. jsk. rahukohtunik		3	2	5	3	60,00	2	40,00	—	—	—	—	5	—
16	Narva 1. jsk.		1	—	1	—	—	1	100,00	—	—	—	—	1	—
17	Narva 2. jsk.		2	—	2	—	—	—	—	2	100,00	—	—	2	—
18	Narva 3. jsk.		6	6	12	3	37,50	4	50,00	1	12,50	—	—	8	4
19	Jõhvi jsk.		4	5	9	2	33,33	2	33,33	1	16,67	1	16,67	6	3
20	Tapa jsk.		2	4	6	3	75,00	—	—	—	—	1	25,00	4	2
21	Paide jsk.		3	1	4	2	66,67	—	—	—	—	1	33,33	3	1
22	Rakke jsk.		2	—	2	1	50,00	1	50,00	—	—	—	—	2	—
23	Lüganuse jsk.		3	3	6	1	33,33	2	66,67	—	—	—	—	3	3
24	Tartu-Võru Rahukogu		19	37	56	11	25,00	32	72,72	—	—	1	2,28	44	12
25	Tartu 1. jsk. rahukohtunik		1	1	2	1	100,00	—	—	—	—	—	—	1	1
26	Tartu 2. jsk.		2	1	3	1	50,00	1	50,00	—	—	—	—	2	1
27	Tartu 3. jsk.		1	1	2	1	100,00	—	—	—	—	—	—	1	1
28	Tartu 4. jsk.		2	4	6	—	—	1	50,00	1	50,00	—	—	2	4
29	Tartu 5. jsk.		6	9	15	3	33,33	5	55,55	—	—	1	11,12	9	6
30	Tartu 6. jsk.		8	3	11	4	44,44	4	44,44	—	—	1	11,12	9	2
31	Mustvee jsk.		11	5	16	5	35,71	9	64,29	—	—	—	—	14	2
32	Elva jsk.		16	7	23	8	42,11	6	31,57	3	15,79	2	10,53	19	4
33	Jõgeva jsk.		3	1	4	1	33,33	2	66,67	—	—	—	—	3	1
34	Otepää jsk.		2	6	8	1	12,50	3	50,00	—	—	2	37,50	6	2
35	Valga 1. jsk.		4	3	7	3	75,00	1	25,00	—	—	—	—	4	3
36	Valga 2. jsk.		3	5	8	1	16,67	5	83,33	—	—	—	—	6	2
37	Võru 1. jsk.		—	2	2	1	50,00	—	—	—	—	1	50,00	2	—
38	Võru 2. jsk.		3	3	6	1	33,33	2	66,67	—	—	—	—	3	3
39	Võru 3. jsk.		2	3	5	1	50,00	1	50,00	—	—	—	—	2	3
40	Petseri 1. jsk.		3	6	9	1	20,00	4	80,00	—	—	—	—	5	4
41	Petseri 2. jsk.		1	6	7	—	—	2	66,67	1	33,33	—	—	3	4
42	Viljandi-Pärnu Rahukogu		9	23	32	12	63,16	7	36,84	—	—	—	—	19	13
43	Viljandi 1. jsk. rahukohtunik		3	2	5	—	—	4	100,00	—	—	—	—	4	1
44	Viljandi 2. jsk.		10	5	15	8	66,67	4	33,33	—	—	—	—	12	3
45	Pärnu 1. jsk.		—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
46	Pärnu 2. jsk.		3	5	8	—	—	2	50,00	2	50,00	—	—	4	4
47	Pärnu 3. jsk.		5	8	17	7	50,00	5	35,71	2	14,29	—	—	14	3
48	Mõisaküla jsk.		9	23	28	1	14,29	6	85,71	—	—	—	—	7	21
49	Suure-Jaani jsk.		9	2	11	4	44,44	4	44,44	—	—	1	11,12	9	2
50	Põltsamaa jsk.		1	1	2	—	—	—	—	1	100,00	—	—	1	1
51	Rüügikohtu otsuste ümberotsust.		1	3	4	—	—	—	—	2	100,00	—	—	2	2
	Kokku		189	276	465	114	37,62	155	51,16	19	6,27	15	4,95	303	162

1. jaanuariks 1927. a. jäi lõpetamata :

I astme asju — 560 ehk 25,56%

II astme asju — 162 ehk 34,84%

Kokku — 722 ehk 27,18%.

Avalikke kohtuistungeid oli — 82.

Korraldavaid koosolekuid — 108.

Korraldavalatel koosolekutel arutatud kokku 1666 küsimust.

Vangide tingimisi enne tähtaega vabastamise seaduse (V. S ja K. K. 1917, vihk 209 nr. 1326) 1. osa § 1. järele võivad need, kes kesk türmi, parandusmajja või tähtajalisele sunnitööle on mõistetud, tingimisi vabastatud saada kinnipidamisest, „pärast vähemalt poole karistuse ärakandmist, kui nad see juures kohtuotsuse täitmiseks vanglas on viibinud mitte vähem, kui kuus kuld.“ Kohtuotsuse täitmiseks viibivad karistusälused sellest ajast peale, millal otsus on täitmisele pöördud. Selle eel käiv vangimajas viibimine ei moodusta mitte kohtuotsuse täitmiseks mõõdasaadetud vangistust, olgugi et seda aega kohtu otsuste järele ka karistusaja ette võib arvata. Kohtuotsuse täitmiseks viiakse või arvatakse vang karistusekandjate ehk ajaistujate liiki. See vangistus läheb oma iseloomu poolest lahku eeluurimise ja kohtu all olemise aegselt vangistusest. Eeltähendatud seisukohta kinnitab sama paragrahvi kolmanda lõike lõpp, kus öeldakse, et „kanda tulev karistuse tähtaeg arvatakse välja sellest päevast, mil vahialune karistusekandjate liiki üle viidi.“ Vastupidine seisukoht, nagu võidakse nõutud kuuekuist vangisolemise tähtaega ka eeluurimiseaegse vangistusega ära kantuks lugeda, käib otse selle määruse vastu, samuti ei oleks ta kooskõlas tingimisi enne tähtaega vabastamise eeltingimusega, et vahialune peab oma kinniolemise ajal kiiduväärt ülespidamisega küllalt põhjust annud olema eeldada, et ta pärast vanglast vabanemist korralikku eluviisi peab tähendab, enne tähtaega vabastamise puhul peab Nõukogu tähelepanekuid tegema, kuidas vang ennast üles peab. Selleks on tarvis ikkagi pikemat aega. Kuna vangisolemise aeg vähemalt 6-ks kuuks on määratud, peavad küll ka need tähelepanekud vähemalt kuus kuud kestma, nii et enne kuuekuise vangistuse aja lõpule jõudmist, oleks vabastamise otsustamine iseenesest enneaegne.

(R. Üld. Os. t. nr. 92—1925).

Kas kohtunik võib olla Ev. Luteri usu Konsistooriumi ilmalikuks assesoriks?

Vastus jaatav, kui selle ameti pidamine kohtuniku töid ei takista.

Põhiseaduse § 72 keelab kohtunikkudele pidada — peale seaduses ettenähtud juhtumuste — „kõrvalist palgalist ametit.“ See Põhiseaduses leiduv üldreegel on kohtuametkonnas teenivate ametnikkude suhtes täiendatud K. A. S. § 246. erimäärusega, mille järgi mitte ükski neist ametnikest üldse õigustatud ei ole pidama teist, — olgugi mitte palgalist —, ametit nii kohtu kui ka teises ametkonnas või kogukondlikus teenistuses peale juhtumuste, mis ette on nähtud sama seaduse §§ 42, 42a, 49 ja 121. Viimaseis paragrahvides konsistooriumi assesori ametist ei räägita.

Nii siis keelab K. A. S. § 246 kohtunikkudele pidada teist ametit riigi ametkondades ja kogukondlikus teenistuses, mille all tuleb mõista teenistus omavalitsuse asutistes, kuna Põhiseaduse § 72 keelab neile pidada igasugust teist ametit ainult sel korral, kui see amet palgaline on. Kõigest sellest aga järgneb, et kohtunikkudele keelatud ei ole pidada teist, — mitte palgalist —, ametit, kui see amet ei kuulu mõne riigi ametkonna või kogukondlikku teenistusse K. A. S. § 246. mõttes.

„Usuühingute ja nende liitude Seaduse“ (R. T. 1925 a. nr. 183/184) järele on Eesti Vabariigi kodanikkudel õigus koonduda usuühingusse ja nende liitudesse (§ 1); usuühing on ühe ja sama usutunnistuse pooldajate ühendus, — usuühingute liit aga kahe või enama ühe ja sama usutunnistuse pooldajate koondus (§ 2); hääleõigus ning aktiivne ja passiivne valimisõigus usuühingus ja nende liidus on kodanliselt täisealistel ühinguliikmetel (§ 4).

Siseministeeriumi poolt 3. juulil 1926. a. vastavasse registrisse nr. 20. all sissekantud „Eesti Evangeeliumi Luteri usu Kiriku“ põhikirja järele on nimetatud Kirik kõigi Eesti Vabariigi territooriumil olemas olevate

Evangeeliumi Luteri usu koguduste (usuühingute) liit (§ 1) ja konsistoorium üks tema organitest (§ 19) ning erili tema juhatatus, mis koos seisab piiskopist kui presidendist mitte vaimlikust abipresidendist, kahest vaimulikust ja kahest ilmlikust liikmest — assessorist (§ 42). Konsistooriumi liikmed, peale piiskopi, valib kirikupäev (§ 43) ja konsistooriumi ilmliku assessori amet ei ole palgaline (v. Eesti Luteri Konsistooriumi vahetõde 2. XI. 1926. a. nr. 2423.). —

Seega peaks praegu maksva seaduse järele Evangeeliumi Luteri usu usuühingud ja nende liitu — Eesti Evangeeliumi Luteri usu Kirikut, lugema mitte riigi või omavalitsuse asustisteks, vaid eraühinguiks ja era-liiduks, nende organid era-asustisteks ja viimastes teenivad isikud era-teenijaiks. On aga konsistooriumi ilmliku assessori amet oma iseloomu järgi era-amet ja see amet mitte palgaline, siis ei leidu nii K. A. S. § 246., kui ka Põhiseaduse § 72. seisukohast seaduslikku alust põhimõttelikult eitada kohtunikude, kui usuühingute ja nende liidu liikmete, õigust valitud saada konsistooriumi assessori ametisse, seda ametit vastu võtta ja pidada.

Kuid selle juures peab silmas pidama, et K. A. S. § 246. eeskiri, — nagu tähendatud paragrahvi aluseks võetud seadusandlikest motiividest selgub, põhjeneb peaaugjalikult sel kaaluval põhilauseel, et kohtunikud, kelle arv fiskaal-huvides äärmiselt piiratud, on niivõrd koormatud oma kutse tööga, et nad sunnitud on kõik oma jõu ja aja selleks ära tarvitama, et omi ametikohuseid korralikult täita, iga kõrvalise ameti pidamine aga oleks mõõdapääsmata tingitud selle jõu ja aja tükeldamisega kohtuniku otsekohese ameti kahjuks.

Seega oneneb ettepanud küsimuse lahendamise mitte ainult sellest, kas kohtuniku ja konsistooriumi ilmliku assessori ametite ühitamine on seaduse järele lubatud, või ka sellest, kas nende ühitamine võib antud juhtumuses sündida ilma kahjulikkude mõju avaldamata jätmiseta kohtuniku

tööle, millega enamuse Eesti kohtunikudest ilma selletagi juba äärmiselt koormatud. Viimase küsimuse lahendamise oneneb, muidugi, konsistooriumi assessori ametisse valitud kohtunikust enesest, kuid samal ajal ka kohtuasutisest, kellele järelevalve tähendatud kohtuniku tegevuse järele on usaldatud. Leiab see asutus, et tema koosseisu kuuluva kohtuniku ameti ühitamine konsistooriumi assessori ametiga ei või kahjulikkude mõju avaldada kohtuniku kutse tööle, ja annab ta oma nõusoleku nende ametite ühitamiseks, siis ei leidu ka seaduslikku takistust konsistooriumi ilmliku assessori ameti vastuvõtmiseks ja pidamiseks sellesse ametisse valitud kohtuniku poolt.

(R. Üld.-os. t. nr. 39—1926)

Tsiviil-osakond.

Liivimaa talurahva seaduse § 989. ja ts. kp. s. § 2021. tõlgitsemine.

Pärnu-Räämal 30/X. 1924. a. surnud Jaan V. varanduse peale palusid endid seaduslikes osades pärijaiks kinnitada tema lapsed esimesest abielust ning tema lasteta lesk teisest abielust. Rahukohtunik rahuldades nende palvet kinnitas neid: leske, Maria V., terve vallasvara peale ja lapsi, igat tühte $\frac{1}{8}$ osas ülejäänud varanduse, s. o. kinnisvara peale, mis seisab Pärnu-Räämal ja on Rääma mõisa maast lahutatud kruntplats ühes selle peal olevate hoonetega. Milliseid seadusnorme rahukohtunik aluseks võttis pärijate osajagude kindlaksmääramisel, ei ole rahukohtunik mitte nimetanud omas otsuses. Nähtavasti läks rahukohtunik siin juures välja oletusest, et kad. Jaan V. oma surma silmapilgul seisustesse enam ei kuulunud asudes Rääma mõisa maa peal ja et järjekulult (B. ts. õ. § XXXIV) pärimisõigused tema varanduse suhtes tulevad lahendada Liivimaa maaseaduse normide järgi (B. ts. õ. § 1744). Rahukohtuniku otsusega ei jäänud rahule ei lesk ega lapsed ja andsid selle peale Rahukogule edasikaebused, lesk

selle pärast, et ta endal linna seaduse § 79., 80. ja 1819. põhjal arvab õiguse olevat ka kinnisvara peale, lapsed sellepärast, et Liivimaa talurahva seaduse järele (§ 989) lasteta lesk ei või pärida kõike vallasvara.

Oma resolutsiooniga 24/II. 1925. a. määras Rahukogu rahukohtuniku määruse muutmiseks kinnitada leske ainult poole osa vallasvara peale ja lapsi esimesest abielust teise poole peale. Lese M. V. erakaebuse kinnisvara suhtes jättis Rahukogu tagajärjeta. Oma määrust põhistab Rahukogu järgmiselt: B. E. S. sissejuhatuses § 4. järele kuulub Rääma endiste vallakohtute alluvuse piirkonda; et Räämal, kus asub surnud Jaan V. kinnisvara, Pärnu linnaga ühendamise seaduse järele (R. T. nr. 145/146 — 1920. a.) jäi maksma Liivimaa talurahva seadus, millepärast lese Maria V. kaebus tuleb tagajärjeta jätta L. t. s. § 989. juhatusel. Selle otsuse peale on Riigikohtule annud kassatsiooni kaebuse lesk Maria V., paludes Rahukogu otsust tühistada muu seas L. t. s. § 989. õige mõtte rikkumise pärast. —

Riigikohus leidis, et Rahukogu määrus tuleb tühistada järgmistel põhjustel: 1) Liivimaa talurahva seaduse § 989. järele saab lasteta lesk päranduseks poole abielus korjatud varandusest. Selle juures ei ole vahet tehtud ei vallas- ega kinnisvara vahel. Kui seda seadust Jaan V. päranduse suhtes korraldada, siis ei olnud Rahukogul põhjust leske juba algusest peale kinnisvara pärimisest kõrvaldada. 2) leiab Riigikohus tarviliku olevat Rahukogule seletada, et pärijate kinnitus ts. kp. s. §§ 2019—2026 järgi sünnib ja toimub siis, kui pärijate vahel vaielust ei tõuse pärimisõiguse aluse üle (et nad seaduse järele päriavad ja mitte testamendi või lepingu põhjal), ei ka igale ühele neist kuuluva päranduse osa üle. Tõuseb sellane vaielus, siis jätab kohus vaidlevate pärijate hooleks omi õigusi nõude korras tõendada (ts. kp. s. § 2021). Mis sellasel juhtumisel pärijate kinnitamise toimetusega teha tuleb, on lähemalt äraseletamata jäänud seaduses (ts. kp. s. § 2019—2023).

Endiste vene kohtude tegeluses lõpetati säärasel korral kinnitustoimetuse, sest selle edasijatkamisel või seismajätmisel pole enam alust, kui pärijad oma õiguste üle muul teel, s. o. nõude korras peavad otsima lahendust.

Sellest toimetusviisist ja ts. kp. s. § 2021. tõlgitsemisest tuleb ka Eest kohtutel kinni pidada. Käesoleval korral on pärijate vahel vaielus tekkinud juba selle läbi, et nad rahukohtuniku määrusega mitte rahul olles paluvad, üks — linnaseaduse ja teised — talurahva seaduse norme kohaldada, sellele vastavalt rahukohtuniku määrust muuta ja oma pärandusosad üksteise kulul suurendada. Et pärijad Rahukogus oma pärandusosade suhtes ühisele kokkuleppele ei jõudnud, ei ka oma kaebustest ei loobunud rahukohtuniku määruse peale, oleks Rahukogu pärijate kinnitustoimetuse pidanud lõpetama ts. kp. s. § 2021. põhjal ja nende tüli sisuliselt mitte lahendama. Seda tehes on Rahukogu oluliselt rikkunud ja segi paisanud üksikute asjatoimetuste jaoks määratud korda, s. o. nõude korda ja pärimisõigustesse kinnitamise korda (Riigikohtu tsiv. osak. t. nr. 763 — 1926. a.). —

Kas on maaomaniku nõue, et rentnik rendimaa peale ehitatud hooned ära vaaks, niisugune taotlus, mis käib oma loomu poolest rahukohtunikku alluvuse piirkonda?

Seda küsimust arutades tuleb silmas pidada, et hoone on maa osa (B. ts. S. § 771), seega kinnisvara. Teiselt poolt tuleb aga tähele panna, et eralahe (častnoi proizvol) võib õigusnorme, mis käivad kinnisasjade kohta, üle kanda nende asjade peale, mis on oma olu poolest liikuvad ja ümber pöörtult (B. ts. õ. § 531). Tähendab, maaomaniku ühekülgne tahteavaldus ehk heaksarvamine võib maaga ühenduses olevaid hooned muuta liikuvaks, vallasvaraks, näiteks, kui ta neid maha lõhub, ehk kui ta nende peale enam kui maa osa peale

ei vaata, neid äravedamiseks võõrandab ehk nende äravedamist nõuab nende ehitaja või selle õigusjärglase poolt. Sellane nõue ei sisalda eneses vaielust hoonete omandusõiguse üle. Nende omanik on seaduse järgi maaomanik (B. ts. õ. § 771). Loobub maaomanik ühe maaosa, s. o. hoonete kohta oma omandusõigusest ja taotab ta, et see, kes hooneid on ehitanud, neid tema maa pealt eemale viiks, siis on nende vahel vaielus ainult äravedamise kohustuse üle. Kostja vastuväide, et tal veel õigus on hooneid nõudja maa peal edasi kasutada, kas rendilepingu, või mõnel muul alusel, ehk et tal hoonete äravedamise asemel õigus on nende eest tasu saada, ei muuda nõuet vaieluseks omandusõiguse üle kinnisvara peale.

Neist eeldustest välja minnes tuleb eelpool ülesseatud küsimuse peale jaatavalt vastata. Kuna rahukogu seda küsimust eitavalt on otsustanud ts. kp. s. § 31-a alusel ja asja toimetuse ära on lõpetanud, kui rahukohtunikule mittealluva, siis on rahukogu seega oluliselt rikkunud ts. kp. s. §§ 31-a, 29-a ja B. ts. õ. § 531., millepärast ka tema otsus tuleb tühistada (Riigikohtu tsiv. osak. t. nr. 908 — 1926 a.). —

Kontokorrent.

Asovi-Don'i kommertspanga Tallinna osakonna likvideerimise komisjon tõstis Haim Zitron'i vastu nõude 8076 marga pärast kontokorrent-arve põhjal. Tallinna-Haapsalu Rahukogu lükkas nõude tagasi. Nõudja voliniku kassatsiooni kaebuse peale tuli asi Riigikohtus arutusele. Riigikohus leidis, et kaebus rahuldada tuleb järgmistel põhjustel: Kontokorrent ehk jooksva arve lepinguks loetakse kaheisiku kokkulepe vastastiku krediidi avamise kohta nende vahel sõlmitavate tehingute järele teatava aja jooksul. Arvete õiendamine sünnib poolte kokkuleppel kindlaks määratud tähtaegadel arvepidaja poolt saadava väljavõtte põhjal kontokorrendist. Selles väljavõttes peavad olema täpselt äratähendatud krediidi ja

(deebet'i sissekirjutused („статьи“; „Pasten“ ühes nende pealt saadavate protsentidega, kui neid võetakse, ja lõpuks „saldo“ s. o. vahe krediidi ja deebet'i summade kokkuvõtte vahel. Saldo esineb raamatupidamise seisukohalt arve lõpetamisel kas krediidi või deebet'i poolsete sissekirjutuste tasakaalutajana selle järele, kumba poole sissekirjutuste summa on teise poole summast väiksem. Saldos väljendub õigusliselt lõplik tulemus asjaosaliste vastastikustest nõuetest kontokorrentvabekorra põhjal arve lõpetamise päevaks. Arvest saadetakse väljakirjutus kontokorrentvabekorras olevale vastaspoolele, kes kohustatud on selle vastu vaidlust tõstma kokkuleppes ettenähtud ehk äriilmas kombeks saanud tähtaja jooksul, kui ta arve mitte täieliku või koguni ebaõige leiab olevat. Ei ole vaidlust avaldatud, siis omandab saldo poolte vahel võlakohustuse jõu. On väljavõttes kontokorrentarvest saldo jäänud äranäitamata, siis ei vasta väljavõtte arvete õiendamise olulistele tingimustele.

Neist põhilausest välja minnes tõsitab Riigikohus käesoleva asja olude vaatlemise juures, et nõudja on oma nõude rajanud kontokorrentarve saldo peale, mis kostjale omal ajal kätte saadatud ja mille vastu kostja — nõudja seletuse järele — kokku lepitud tähtajal ei avaldanud vaielust. Vaieldes nõude vastu on kostja ette toonud, et tema poolt nõudjale ülesandeks tehtud väärtpaberite ostu nõudja ei võinud kirjutada kontokorrentarvesse ja et neid väärtpabereid, vabaduslaenu, siis, tellimise ajal, veel mitte ei olnud olemas ega müügil. Riigikohus leiab, et väärtpaberite ostmine panga poolt kliendi ülesandel temale kontokorrentlepingu põhjal avatud krediidi piirides osutub harilikuks pankade poolt ettevõetavaks operatsiooniks ja õigustab panka tähendatud ülesande täitmisel äratarvitatud summa sissekandma kliendi arvesse deebet'i poolel. Asjaolu, et tähendatud väärtpabereid veel mitte kohal ehk üldse olemas ei olnud tellimise silmapilgul

ja neid alles pärast poole omandada tuli, ei kõrvalda kuidagi käesoleval korral kontokorrentvahekorra olemesolu poolte vahel, ega tee selle vahekorra loomiseks sõlmitud lepingut fiktiivseks. Kontokorrentvahekord eeldab just — vastupidi Rahukogu arvamisele — teiste toimingute, teiste tehingute olemasolu ehk tekkimist, mida kontokorrendi teel ja sellele omases korras äiendatakse. Seaduses ei ole mingi liigi toimingute jaoks, niivõrd kui nad oma iseloomu poolest selleks kohased, keeldu, et neid ei tohiks äiendada kontokorrentis. Kontokorrendi kaudu võib ettevõtta kõiksugu rahalisi operatsioone ja tehinguid. Kontokorrentvahekorda astujatest enestest oleneb, milliseid tehinguid nad selle arve teel äiendavad. Pärast kokkulepet kontokorrentvahekorda astuda, tekib see vahekord tegelikult alles siis, kui teostatakse esimene toiming poolte vahel selles korras. Käesoleval korral pidi Asovi-Don'i pank kostjale ostma vabaduslaenu pabereid. Pank täitis seda ülesannet ja oli äigustatud oma raamatutes kostja kontokorrentarvet debiteerima paberite ostuhinnaga, provisiooni tasuga ja protsentidega, nii kuidas nende vahel selle kohta oli kokku lepitud. Teiselt poolt pidi pank sama arvet krediteerima maksudega, mis kostja poolt sellel arvel tehti ja sinna juure arvama protsente vastavalt kokkuleppele või äiguskombele. Omatkorda oli kostja, kui ta raamatuid pidas, äigustatud oma sissamakse pangale oma juures panga kontokorrentarve deebetisse kandma ja ähtlasi kohustatud panga heaks kirjutama panga makse ja kulusid tema, kostja, ülesandel ja huvides. Et nõudja paberite ostu operatsioonist komisjonäärina huvitatud oli, on asja kohta tähtsuseta. Samuti pole oluliselt tähtis, kas pank krediidi avamisel kostjale viimase käest tarvilikke kindlustusi ette nõudis või mitte.

Kõike seda arvesse võttes leiab Riigikohus ebaäige olevat Rahukogu lõpujärel-duse, nagu poleks käesoleval juhusel mitte tegemist kontokorrentvahekorraga, vaid kon-

tokorrentarve näol sõlmitud katilepinguga, kus poolte tahe olnud sihitud mitte vastastikuse krediidi avamise peale, vaid vabaduslaenu paberite ostmisele ja müümisele.

(Riigikohtu tsiviil-osakonna toimetus nr. 15 — 1927. a.

Administratiiv-osakond.

Kas uudismaade väljaandmisel peab arvestatama Maaseaduse § 21-s ettenähtud maasoovijate eesäiguste järjekorraga?

Vastus eitav.

Maaseaduse § 20. märkus p. d. järele (R. T. nr. 51/62 — 1924. a. sead. nr. 81) on Põllutöoministril äigus määrata maad uudismaadele asujaile ilma omavalitsuse asutisteta ja väljaspool Maaseaduse § 21. ettenähtud maasaajate eesäiguste järjekorda. (R. Adm. t. nr. 990¹ — 1926.).

Kas Hindamise Peakomisjon, kinnitamata jättes kohaliku hindamiskomisjoni otsuse, võib selle otsuse asemele asja kohta oma otsuse teha?

Vastus jaatav.

Maaseaduse § 14. järele võib Hindamise Peakomisjonile kaebusi esitada kohaliku hindamiskomisjoni otsuste vastu hindamise eeskirjade rikkumise korral ja M. T. M. § 36. märkuse järele astuvad hindamiskomisjoni otsused jõusse alles peale kinnitamist Hindamise Peakomisjonis. Maaseaduses ega M. T. Määrustes ei leidu ettekirjutust, et Hindamise Peakomisjon ei võiks ise kohaliku hindamiskomisjoni otsuseid muuta, kui ta nende otsuste vastu antud kaebuste arutamisel või nende otsuste kinnitamise korras leiab, et kohalik hindamiskomisjon on asja otsustanud seaduse vastaselt. Üldreeglina võib aga ülemametaste alluva ametastme otsuse ära muuta, selle asemele oma otsuse seades, kui leiab, et alluva ametastme otsus seaduse vastane on ja asja uuesti otsustamiseks andmiseks

alluvale ametastmele erilist põhjust ei ole. Kas ülem ametaste annab asja uuesti otsustamiseks alluvale ametastmele või otsustab asja ise, see oleneb asja iseloomust, eriti asja selgitamise otstarbekohasuse seisukohalt.

(R. Adm. T. nr. 262¹ —1926.).

Kas üleajateenija piirivalves võib ise palvet avaldada, et temale kolmeaastase vahetpidamata kiiduväärt ja hoolsa teenistuse eest maksetaks vastavalt Vab. Val. otsusele 26. I. 1923. a. abiraha kolme kuu palga suuruses?

Vastus jaatav.

Vabariigi Valitsuse otsuse järele 26. I. 1923. a. maksetakse üleajateenijale Piirivalves iga 3-aastase vahetpidamata kiiduväärt ja hoolsa teenistuse eest ühekordne abiraha kolme kuu palga suuruses. Kuigi Vabariigi Valitsuse otsuses seda tasu nimetatakse ühekordseks abirahaks, siiski on sellele tasule antud autasu iseloom, sest seda tasu ei saa iga üleajateenija, vaid ainult see, kelle teenistus on tunnustatud hoolsaks ja kiiduväärseks. Seepärast ongi siseminister käskkirjaga 11. II. 1926. a. teinud korralduse, et üleajateenija otsekohene ülem peab esinema vastava ettepanekuga abiraha määramise kohta üleajateenijale ametastmelises korras, mille juures iga ametastmeline ülemus abiraha saamiseks ettepannud üleajateenija teenistuse kohta oma arvamise avaldab. Kuid säärane abiraha saamiseks ettepanemise üldine kord milgi viisil ei vähenda Piirivalve-Valitsuse ülema järelevalve õigust temale alluva ametkoha üle, ning Piirivalve-Valitsuse ülem on õigustatud ja kohustatud selle järele valvama, et üleajateenijad, kelle teenistus õigustab neid abiraha saama, ka selle saamiseks nende otsekoheste ülemate poolt ette pandaks. Selt seisukohalt on ka üleajateenija, kes arvamises on, et ta teenistus õigustab teda abiraha saama ja et

tema otsekohene ülemus teda abiraha saamiseks ette ei ole pannud mõnesugustel hoopis kõrvalistel põhjustel, mil abiraha saamise tingimustega midagi ühist ei ole, temale abiraha määramise küsimust ise üles võtma. Abirahad kolme aastase ja kümne-aastase hoolsa ja kiiduväärse teenistuse eest on maksma pandud ergutuse otstarbel, et üleajateenijail eriline huvi oleks nende abirahade väljateenimiseks ettenähtud aega 3 ehk 10 aastat üldse ära teenida ja hoolsad olla oma teenistuses, ning seepärast peab ka kiiduväärsele ja hoolsale teenistusele järgnema abiraha määramine. Kõigil ettetoodud põhjustel ei või üksi see asjaolu, et otsekohene ülemus ei esita üleajateenijat abiraha saamiseks, põhjuseks olla avaldatud palvet rahuldamata jätta, ilma et üldse kaalumisele oleks võetud paluja teenistuse hindamine, sest säärase korra juures võib üleajateenija abirahast ilma jääda ka lihtsalt sel põhjusel, et otsekohene ülemus on unustanud teda abiraha saamiseks ette panna.

(R. Adm. t. nr. 1215 II — 1926. a.)

Kas Riigikohtu juures asuvail rahukoh-tunikel, komandeerituil rahukohtuniku kohu-seid täitma, on õigus päevaraha saada?

Vastus eitav.

Riigiteenijate ametsõitude Tasuseaduse (R. T. nr. 113—1921. a.) III peat. järele maksetakse ametnikkudele ametsõitude puhul päevaraha. Ametsõitude all selle seaduse järele mõeldakse ametniku ametikohuste täitmisega seotud sõitused väljaspoole tema alalise ametkoha asupaika. See selgub § 9-st, kus ametsõidud liigitatakse koha ja kestvuse järele. Sõidud väljaspoole oma alalise ametkoha asupaika on seotud erakorraliste kuludega, sest väljasõidu ajal peab ametnik korteri suhtes kahekordsed kulud kandma; samuti tuleb ka ülalpidamine väljaspool kallim maksma kui alalises asupaigas. Nende erakordsete kulude kat-

miseks väljaspool alalist asupaika maksetaksegi ametnikkudele päevaraha. — Lisarahukohtunikud asusid enne Rahukogude juures. Riigikogu poolt 25. märtsil 1926. a. vastuvõetud seaduse nr. 32. (R. T. nr. 30—1926. a.) järele asuvad lisarahukohtunikud Riigikohtu juures. Rahukogu või Riigikohtu juures asumine ei tähenda seda, et lisarahukohtunikudel nimetatud kohtute juures või nende asupaigas mingisugune alaline amet või ametkoht oleks. Seaduse järele ei ole lisarahukohtunikul üldse kindlat alalist ametkohta, mille järele ta palka saaks. K. A. S. § 570. kui ka eelnimetatud Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse nr. 32. järele komandeeritakse lisarahukohtunikud vajaduse korral ühe või teise jsk. rahukohtuniku kohuseid täitma. Sarnane komandeerimine ei ole mitte amet-

sõit väljaspoole oma alalise ametkoha asupaika. Vajaduse korral jsk. rahukohtuniku kohuste täitmise eest lisarahukohtunik palka saabki, mitte aga mingisuguse ametkoha järele. Asudes nimeliselt Rahukogu või Riigikohtu juures, võib lisarahukohtunik vajaduse korral alaliselt väljaspool nimetatud kohtute asupaika ühe või teise jsk. rahukohtuniku kohuste täitmisel olla. Kui niisugusel korral lisarahukohtunik peale palga ka päevaraha saaks, siis oleks ta tasu suhtes paremas seisukorras kui temast ametastme järele kõrgemal seisvad jsk. rahukohtunikud ja Rahukogu alalised liikmed, kuna aga vastutus ja töö väiksem on, kui eelnimetatud kohtunikudel. Sarnast soodustust anda lisarahukohtunikule ei võinud seaduseandja tahtmine mitte olla.

(R. Adm. t. nr. 1103^u—1926. a.).

VI ÕIGUSTEADLASTE PÄEV

21. ja 22. aprillil s. a. Tallinnas, „ESTONIA“ punases saalis.

P Ä E V A K O R D :

1. Avamine 21. aprillil kell 10 hom.2. Juhatuse valimine.3. Vabariigi presidendi funktsioonid Eesti põhiseaduse muutmise kava järele — refer. prof. F. KORSAKOV.4. Riigivanem kui riigipea Eesti põhiseaduse järele — refer. prof. A. PIIP.5. Seadusandmise meetodid — refer. vann. adv. M. PUNG.	22. aprillil kell 10 hom.6. Määrusiandev õigus Eesti põhiseaduse järele—refer. prof. S. CZEKEY.7. Tsiviilseadustiku üldosa eelnõu — refer. prof. J. ULUOTS.8. Tingimisi enne tähtaega vangist vabastamine ja vabastatute eest hooldamine meie olude seisukohalt refer. vann. adv. K. GRAU.9. Päeval ülestõstetavad küsimused.10. Järgmise õigusteadlaste päeva, aja ja koha kindlaks määramine.

Päeva lõpul omavaheline koosviibimine.

Märkus: Sõna- ja hääleõigusega võtavad õigusteadlaste päevast osa: kohtunikud, prokurörid, kohtuameti kandidaadid, ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, notarid, vannutatud ja eraadvokaadid ja kõik juriidilise haridusega isikud.

Korraldav toimikond.

Vastutav toimetaja: F. Karlson.

Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia tän. nr. 35.

Tellimise hind: 450 mk. aast. (8 nummer).
Üksik nummer 60 mk.